KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI HERMANN HESSE'NİN MEKTUPLARI

HERMANN HESSE'NİN MEKTUPLARI

Çeviren
Dr. Battal İNANDI

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
YAYINLARI

HERMANN HESSE'NİN MEKTUPLARI

(Seçmeler)

Çeviren
Dr. BATTAL İNANDI

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI : 565
TERCÜME ESERLER DİZİSİ : 34

Onay : 24/6/1983 gün ve 831.0-863 sayı.
Birinci baskı, Ağustos 1983.
Baskı sayısı : 10.000.
Başbakanlık Basımevi — ANKARA

HERMANN HESSE HAKKINDA

20. yüzyıl Alman edebiyatının seçkin yazarlarından biri olan Hermann Hesse, 1877 yılında Würtemberg eyaletinin Clawn kasabasında dünyaya gelmiştir. Babası Baltık kıyısı Almanı, annesi ise Suebyalıdır. Basel misyoner teşkilatındaki ortak çalışma bu iki aileyi bir araya getirmiştir. Prof. Dr. Gürsel Aytaç'ın *Çağdaş Alman Edebiyatı Tarihi*, (Ankara 1978) adlı kitabında Hesse'nin içinde yetiştiği aile ocağı anlatılırken bu ocaktaki atmosferin İncil, Hint filolojisi, müzik, Buda, Lao Tse ve yabancı misafirler gibi konulardan oluştuğu bilhassa belirtiliyor. «Romatizmin ihtişamlı ordusunun son şövalyesi» olarak tanıtılan Hesse, kendi hayatını anlatırken çocukluğunun ilk yıllarından başlama ihtiyacını duyar. Çünkü onun kişiliği ve sanatı önemli ölçüde bu yılların damgasını taşır. Sanatını bilinçli bir şekilde kendi yaşantılarıyla sınırlayan Hesse için çocuk ruhunun eğitim sorunlarının değerlendirilmesinde çok önemli bir yeri vardır.

Onun, çocukluğunda zengin bir hayal gücüne sahip olduğu annesinin hatıra defterindeki notlardan anlaşılmaktadır. Buna mukabil öğrencilik yılları ise başarısız ve problemlidir. Öğrencilik yıllarında en çok sevdiği dersin Yunanca olduğunu belirten Hesse, bunun sebebini şöyle anlatıyor : «*O dili para kazanmak ya da dünyayı gezmek için değil, Sokrates'le, Platon'la ve Homeros'la tanışmak için öğreniyorduk*». *O, «Alman olduğu kadar Hıristiyan, Suebyalı olduğu kadar enternasyonal bir dünya», «başlıbaşına bir dünya, sağlıklı bir dünya»* olarak tanımladığı baba ocağına daha küçük yaşta başkaldırmıştır. Maulbronn manastır okulundan kaçmış, Çannstätter Lisesini ve teknisyenlik öğrenimini hep yarıda bırakmıştır. Babasının zengin kütüphanesinde edebiyat alanına yönelen Hesse, Dickens'i, Stern'i, Swift'i, Cervantes'i, Grimmelhausen'i, Ibsen'i okumuştur. Bilhassa Goethe ve romantikler üzerinde ilgiyle durmuştur. Bu sırada «esâslı bir nesir yazarı» (ein ordentlicher Prosaist) olmayı kafasına koymuştur. 1895 yılında Tübingen'e kitapçı çırağı olarak gelmiş ve orada dört yıl çalışmıştır. Çıraklık yıllarında en büyük merakı Goethe'dir. Goethe'den hareketle Lessing'e, Schiller'e, Yunan mitolojisine, Vergilius ve Homeros'a geçer. *Romantische Lieder* (1899), *Eine Stunde hinter Mitternacht* (1899) ve *Hermann*

Lauscher (1901) bu yılların ilk ürünüdür. İlk romanı *Peter Camenzind* (1904) ona yazar olarak hayatını sürdürme imkânını sağlar. Hesse aynı yıl evlenir ve Konstanz gölü kıyısına yerleşir. 1911 yılında Hindistan'a bir gezi yapar ve 1912'de de ailesiyle birlikte Bern'e taşınır. Ruh hastası olan karısından ayrılır, 1919'da Tessin'e Montagnola'ya yerleşir ve hayatının sonuna kadar orada yaşar. Kısa süren ikinci evliliğinden sonra 1931 yılında yeniden evlenir. 1946 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü, 1950 yılında da «pour le mérite» madalyasını alır. 10 Ağustos 1962'de 85 yaşında ölür.

Hesse, hayatının son yıllarında sanatında etkisini sürdüren üç unsurun olduğunu itiraf etmiştir : Baba ocağının milliyetçi olmayan Hıristiyan ruhu, Çin büyüklerinin eserleri ve çok takdir ettiği tarihçi Jacob Burckhardt'ın etkisi.

Uzakdoğu, Hesse'nin hayatında başından sonuna kadar etkisini sürdürmüş bir dünyadır. Misyoner teşkilatında çalışan babasının misafirleri ve evde anlatılan Hindistan izlenimleri bu etkinin başlangıcıdır. Hesse, Hindistan gezisinde Asya'nın esrarengiz manzaraları ve insanlarının bozulmamışlığı karşısında kendini «cennette» hisseder. Bu duygunun etkisinde Avrupalının cenneti kaybetmiş insan olarak bu diyarlarda yaşama hakkından yoksun olduğunu, bu sebeple kendi cennetini ruhunda yaratmak zorunda kaldığını anlar. Gezisini takip eden yıllarda doğu hayat felsefesi ile batı ruhunu birleştirme düşüncesi onun dünya görüşünün odak noktasını teşkil eder.

Hesse'nin gençlik yıllarına ait eserleri büyük bir sanat yeteneğinin ifadesi olmaktan uzaktır. Bunlar daha çok poetik realizm geleneğinden gittikçe uzaklaşan yeni romantik melankolizmini yansıtan eserlerdir. Birinci Dünya Savaşı sırasında şair bunalımlı bir devreye girer. O zamana kadar olaylar karşısında tarafsız kalan şair, ortaya çıkan yeni sorunların etkisinde yeni bir tutum içine girmek zorunda kalır. Bundan sonraki eserlerinde artık her insan varlığının muğlaklığını değil, belli bir kültür devresi içinde onun tehlikeye girişini ele alır.

Hesse'nin bütün sanat gelişiminin en önemli karakteristiği otobiyografik oluştur. Kendi deyişiyle, eserlerinin her biri birer «ruh biyografisi»dir. Eserleri hakkında bir mektubunda şöyle demiştir : *«Onların her biri konumun bir çeşitlemesidir», «her biri diğerinin kardeşi»* dir. *«Hırçın ve kendini mahvedici hakikat aşkı»* ile *«acı çekme yeteneği»* Hesse'nin karakterlistiğini teşkil etmektedir. Ona göre «acı çeken» insanın hayat tecrübeleri ve görüşleri aynı zamanda bir çağın acı ve tec-

rübelerini yansıtır. Bunun içindir ki böyle bir insan sübjektifliği aşmış ve eserleri sanat katına yükselmiştir.

«İnanç güdüsü» Hesse'nin eserlerinin temelini teşkil etmektedir. Dindar aile ocağının alışılagelmiş inanç kalıplarından kendini koparduktan sonra mücadele ve acı çekme devresi başlamıştır Hesse'nin hayatında. Bu durum onda korku ve yalnızlık duygularını yaratarak onu Birinci Dünya Savaşı yıllarına rastlayan krize sürüklemiştir. Mevcut değerlere olan güveni sarsılmış, hayatı zıt kutuplar halinde görmeye başlamıştır. Onun bütün eserlerinde inanç peşinde koşan bir şairin içinde bulunduğu gelişim devresinin sorunlarına cevap verebilecek çözümler aradığı görülür. Savaş yıllarında içine düştüğü ruhî bunalımdan Jung'un bir öğrencisinden gördüğü psikoanaliz tedavisiyle kurtulur. İşte *Demian* romanı bu gelişmenin bir yankısıdır. Hesse'nin hemen hemen bütün eserlerinde görülen hayatın kutupluluğu ilkesi ilk defa bu eserde edebî bir biçime kavuşur. O, bu kutupluluğun gerisinde devamlı olarak bir birlik görür ve her eserinde bu birliğe ulaşma yolları denenir. Hesse, toplumun bunalım içinde bulunduğu anlarda şairin sosyal ve siyasal sorumluluk yüklenmesi gerektiği tezini reddeder. Ona göre böyle bir dönemde şair, dış dünyadan uzaklaşmalı ve ruhun derinliklerine dalarak kendini gerçekleştirmelidir.

Hesse'nin bütün sanat hayatı boyunca bıkıp usanmadan yeni imajlara ve ifade biçimlerine başvurarak ifade etmek istediği «hakikat», hayatın esası olarak kabul ettiği «kutupluluk» ve o kutupluluğu aşarak ulaşılan «birlik» (einheit) ilkeleridir. Hesse'ye göre bu ilkelerin esasını teşkil ettiği bir din yaşantısı, ancak üç basamaklı bir «insanlaşma» süreci sonunda mümkündür. «Cennet saflığı» ile başlayan çocukluk devresi bu yaşantının ilk basamağını teşkil eder. Bunu, iyi ile kötünün tanınmasıyla suçluluk ve şüphe devresi izler. Şüphe ya çöküşe götürür, ya da aşılabilirse kurtuluşa. Kurtuluş ise «birlik» yaşantısının idraki ile mümkündür. Bu ikinci basamakta hayatın kutupluluğu yaşanır ve mevcut inanç sarsılır. Bunun sonucunda insan kendini yavaş yavaş tanımaya başlar. Bunun da ilerlemesiyle kişi kendini gerçekleştirir ki bu da üçüncü basamakta «kendini aşma» ile kurtuluşa ermedir. Benliğini aşarak ruhun derinliklerinde Tanrı ile bir olma (unio mystica), bütün mistik dinlerde ve ortaçağ Hıristiyan mistisizminde vardır.

Eserlerini kısaca şöyle tanıtabiliriz Hesse'yi üne kavuşturan ilk romanı *Peter Camenzind*'dir (1904). Alman edebiyatının «eğitim romanı» (Bildungsroman) geleneğini sürdürür. Roman kahramanı Peter Camenzind, İsviçre'nin bir göl köyü olan Nimikon'da geçen mutlu köy

hayatını anlatır. Geçirdiği olaylar onu hayattan bıktırmıştır. Sonunda Boppi adında bir sakatın bakımına kendini adayarak fedakârlıkta hayatın tadını bulur. Roman genel eğilimi itibarıyla anakronistiktir. Hayattan bıkkınlık, huzuru köy hayatında arama tabloları şairin gençlik yaşantılarına dayanan okul hayatına tepkisinin ifadesidir. Romanda «yeni romantik» havası sezilir.

Hesse'nin diğer bir romanı da geçirdiği psikanaliz tedaviden sonra kaleme aldığı *Demian*'dır (1919). Bu roman şairin kendi ruh halinin bir analizidir. Benliğini bulma yolunda olan ve toplumun değer normlarının zincirlerini koparmak isteyen roman kahramanı Emil Sinclair, bunalımlı bir devrede Demian'ı tanır. Kendisinden yaşça büyük olan Demian, ona birçok konularda yardımcı olur. Bu sayede ergenlik krizini aşan Emil Sinclair, alınyazısından kaçmamayı ve onu kabullenmeyi öğrenir. Bu romanda önemli yer işgal eden arkadaşlığa övgü, Hesse'nin diğer bütün romanlarında da kendini gösterir.

Yazarın *Demian*'dan sonra kaleme aldığı *Siddharta* (1922), Hint kültür dünyasına açılan bir kapıdır. Hesse, Hindistan gezisiyle ilgili notlarından ve izlenimlerinden yararlanarak otobiyografik özellikteki bu romanı yazmıştır. Bir eğitim romanı olan romanın konusu kısaca şöyle Hindistanlı bir Brahman oğlu Siddharta ve arkadaşı Govinda, okulda öğrendikleri kuru bilgilerle tatmin olmayarak hayatı ve hakikatı aramak için memleketlerini terkederler. Bir orman rahibinin yanında ruhlarını arıtmak isterler. Bunu başaramayınca Buda'nın mektebine giderler. Govinda, Buda'nın yanında kalırken Siddharta da hayatı yaşamak için oradan ayrılır. Birçok tecrübeler kazanır ve sonunda hepsinden bıkar ve intihara kalkar. Tam bu sırada içinde bir ilahi ışık belirir ve vazgeçer. Bir kayıkçının çırağı olur ve hayatının bu döneminde hayatın birçok sırlarına vakıf olur. Arkadaşı Govinda onu bir gün ziyaret ederken onun yüz ifadesinde Buda'nın olgunluğunu görür. Kısaca bu eser Hesse'nin inanç dünyasının temelini oluşturan şu ilkenin bir belgesidir : «*Yukarıda yer alan şey bilgi değil, sevgidir.*»

Hesse'nin *Demian*'dan sonra psikanaliz incelemelerini sanat katına yükselttiği bir romanı da *Der Steppenwolf*'tur (1927). Kültür pesimizmini işleyen bu romanın kahramanı Harry Haller, orta yaşlı, sinirleri son derece zayıf, aşırı hassas ve yalnız yaşayan bir adamdır. Harry Haller, kendi varlığını bir «Steppenwolf» şifresiyle tanımlar. Gittikçe topluma yabancılaşan Harry Haller melankolik yaratılışta olup kendi hakkında sık sık düşünmektedir. İçinde bulunduğu durumun sebebini toplumun kültür değişiminde arar : Eski Avrupa kültürü yıkılmakta,

yerine modern Amerikan teknolojisi geçmektedir. Diğer taraftan kendi bünyesinde biri «tensel» (sinnlich), diğeri «manevi» (geistig) olan ve sürekli çekişme içinde bulunan iki varlık keşfeder. Toplumdan uzak yaşayan Harry Haller, kitaplarına dalar ve kültür dünyasının elitleriyle uğraşır. Geceleri ise meyhaneleri dolaşır. Uzakdoğu felsefesinin kişilikten uzaklaştırıcı özelliğine ve esrarkeşliğine sığınan kahramanın yaşantıları, Amerika'daki kültür pesimizmi ve Hipi felsefesi savunucularında büyük yankı uyandırmıştır.

Hesse'nin iç yaşantıyı, kesin çizgilerle belirlenmiş figürlere ve epik olaya dönüştürmeyi başardığı eseri *Narziss und Goldmund* (1930)' tur. Hikâye biçim bakımından Alman edebiyatının «eğitim romanı» (Bildungsroman) geleneğine bağlıdır. Eserde dünya, aşk, sanat ve dünyaya sırt çevirmiş bir düşünce âlemi insanı olgunlaştıran faktörler olarak ele alınmıştır, ama onların sentezi söz konusu edilmemiş, daha çok kutupluluğu işlenmiştir.

Hesse'nin on bir yılda tamamladığı ve kutupluluk problemini en ayrıntılı ve en derin olarak işleyen romanı *Das Glasperlenspiel* (1943)' dir. Hesse'ye Nobel ödülünü sağlayan bu eser, «eğitim romanı» geleneğini sürdürür ve ferdiyetçi bir kültür zihniyetine dayanır. Bir çeşit kültür ütopyası sayılan *Das Glasperlenspiel* zaman bakımından 2200 yıllarından geriye bakışla 19. ve 20. yüzyılı «gazetecilik çağı» olarak niteler.

Hermann Hesse'nin diğer eserleri şunlardır : *Unterm Rad* (1906) *Gertrud* (1910), *Knulp* (1915), *Rosshalde* (1914), *Klingsors letzter Sommer* (1920), *Morgenlandfahrt* (1932).

Dr. Battal İNANDI

Wilhelm Einsle'ye

1912

Sevgili Bay Einsle,

Sizin bana mektup yazmanız benim size yazmamdan daha kolaydır. Çünkü, beni benim sizi tanıyabileceğimden daha iyi tanıyorsunuz

Kitaplarıma gösterdiğiniz yakın ilgiden söz edecek değilim, bunun için teşekküre bile gerek yok. Çünkü övgüye verilecek bir cevap yoktur. Ama güzel mektubunuz beni çok memnun etti, bunu böyle bilmenizi isterim. Diyorsunuz ki:

«Böylece şükrederek yolumda ağır ağır yürüyeceğim,
Günün birinde nereye varacağımı bilmeden».

Doğrusu da budur! Bir hayat yolu belli duraklarla belirlenmiş olabilir, ancak böyle bir yol çoğunlukla insanın bizzat muktedir olduğu yaşama ve değişme imkânlarının hepsini ihtiva eder. Ve bunlar çocukluğumuzu yaşayabildiğimiz, sevebildiğimiz ve şükredebildiğimiz ölçüde artar.

İnsan yaş ve meslek gibi sınırlamalarla gençliğini gömmemelidir. «Gençlik» içimizde her zaman körpe kalan bir şeydir. Hayata bilinçli olarak bağlanmamız bu duygunun çoğalmasıyla orantılıdır.

Size iyi bir yolu içtenlikle dilerim.

Thomas Mann'a

23 Nisan 1923

Sevgili Bay Mann,

Yıllardan beri takdir ettiğim Schuh'un *Zürih Gazetesi*'ndeki makalesini okudum ve çok beğendim. Öyle sanıyorum ki siz de beğenmişsinizdir.

Şu anda içinde bulunduğunuz durumu bazı sebeplerden dolayı âdeta birlikte yaşıyorum. Bu, belki de savaşta çok benzer şeyleri yaşamış olmamdan ileri geliyor. O zaman yaşadıklarım sadece resmi bir Almanya'dan feragat etmeme değil, edebiyat ve zihnin işleviyle ilgili olarak taşıdığım anlayışı yeniden tetkikten geçirmeme de sebep olmuştu. Durumunuz birçok hususta benim o zamanki durumumdan farklı olmakla beraber geçirdiğimiz ruh hali ortaktır: İkimiz de çok sevilen ve uzun zaman kendi kanıyla beslenmiş olan kavramlara veda etmek mecburiyetinde kaldık.

Bu konuda içten sevgimi dile getiren bir tek sözden başka sözler sarfetmek ne haddim, ne de arzumdur. Şu anda yaşadıklarınızın benim vaktiyle yaşadıklarımdan farklı ve daha güç olduğunu biliyorum. Bunun böyle olması, sizin bugün benim savaş zamanmda olduğumdan daha yaşlı olmanızdan ileri gelebilir. Fakat bütün bunların içinden hepimiz için Almanlıktan Avrupalılığa, güncellikten sonsuzluğa uzanıp giden bir yol görüyorum. Bunun için Alman cumhuriyetinin ve ona bağladığınız umutların yıkılışını çekilmez bir şey olarak görmüyorum, çünkü esasen ayakta durmasına imkân olmayan bir şey yıkılmıştır. Bu ise, Almanları ruhen geliştirecek verimli bir okul olacaktır. Yeter ki bu ruh, resmi Almanya ile açık bir muhalefet içine girsin.

Bizlerin ve çocukların tekrar görüşmesi umuduyla.

Emmy Ball Hennings'e

Zürih, 1928

Sevgili Emmy Hennings,

Salerno ve Napoli yörelerinde epey dolaştıktan sonra şimdi de Positano'da mı dinleniyorsunuz? Orada Almanlar çok. Bu, dil bakımından yararlı görünüyorsa da, ben sizin güneyin sat ve bozulmamış insanlarıyla, yani balıkçılarla, bağcılarla Almancayı anlar gibi görünen bütün bu sanatçılardan ve aydınlardan çok daha iyi anlaşıp birlikte yaşayabileceğinize inanıyorum.

Mektuplarınızı kayalar arasında paslanmış eski kutulara attıktan sonra bunların yıllardan beri kullanılmadığını ve ayrıca anahtarlarının da olmadığını öğreneceksiniz! Sevgili Emmy, mektuplarınız orada yıllardan sonra bulunacak, Pompey gibi topraktan çıkarılacak, kelebekler gibi etrafa uçuşacaklar. Onları neşreden profesör yahut yayıncı bu sayede zengin olacak ve çok geçmeden herkes Bettina Brentano'dan beri böyle mektupların yazılmadığı konusunda birleşecek.

Bugün bunlardan çok az var. Profesörünüz henüz doğmamıştır. Bunun için mektuplarınız paslanmış kutularda bir süre daha duracak. Bunlar ne sizde, ne de bende var. Çevreniz turist akınına uğradığından ve mecnun yabancıların mektuplarını bunalan postacıların şömine alevleri içinde kaybolup gittiği inancı hasıl olduğundan benimkilerin de size ulaşmadığı anlaşılıyor. Bunun için size bu mektubu tıpkı son çaresi gazete yoluyla bir eş aramak olan biri gibi gazete kanalıyla yazıyorum. Bizim tarzımızdaki insanlar ömürleri boyunca ümitsiz yollar-

dan ve dünyada anlaşılması zor olan şifreli dillerle biraz sevgi ve anlayış görmek için bundan başka türlüsünü yapmazlar. Çünkü bizler bütün ümitsizliklere ve başarısızlıklara rağmen kalbin herhangi bir yerinde yaptığımız müziğin mânalı olduğu ve gökten geldiği inancını muhafaza ediyoruz. Şairliğe gelince, görünüş itibarıyla durumum sizinkinden daha iyidir. Yıllar önce günümüzün en gerçekçi ve etkileyici kitaplarından biri olan *Hapishane*'yi (Gefaengnis) yazdmız, fevkalade bir kitap, ama kimsenin bundan haberi yok. Kitapçılar vitrinlerini bugün kapışılan, yarın ise çöplüğe atılan moda olmuş şeylerle doldu-ruyorlar. Sizin gibi kitaplar da hiç bilinmez. Anlaşılmak konu-sunda ise, Emmy, durumum sizinkinden ve bizim sevgili Hugo' nunkinden daha iyi değil. Müziğimizi yaparken bazen birileri müziğimizin eğitici yahut ahlakî veya akıllıca bir şey olduğunu sanarak şapkamızın içine bir kuruş atarlar. Bunun sadece mü-zikten ibaret olduğunu sanan kimse ise tek kuruşunu verme-den yoluna devam eder.

Ama buna rağmen, sevgili Emmy, modada en büyük oto-riteler bile etkilerini çabukça kaybederler. Şiir ise kalıcıdır. Bu-nun örneklerini hatırlıyorum. Yüzyıllardan ve daha uzun za-manlardan beri sürekli olarak yanlış anlaşılan ve buna rağmen unutulmayarak devamlı olarak ateşli on veya yüz kalpte yaşa-maya ve yanmaya devam eden çok eski şairlerden söz etmek istemiyorum. Bugün artık yaşlı biri olan, dünya çapında isim yapmış, yayınevlerinin ve redaksiyonların büyük ölçüde takdi-rini kazanmış ve kitapları defalarca basılmış bir Knut Hamsun' u örnek olarak gösterebilirim. Aynı Hamsun en içten ve en güzel kitaplarını yazdığı zamanlarda ümit vaat etmeyen yersiz yurt-suz biriydi. Ayaklarında doğru dürüst bir ayakkabı yoktu ve pantolonunda yamalar vardı. Biz delikanlılar o vakitler ona sahip çıktığımızda ve ona olan hayranlığımızı belirttiğimizde bize gülünüyor ve sözümüz dinlenmiyordu. Şimdi ise, devir onun devridir. Yani, tembel zihinler otuz yıl boyunca bildiğimiz

yolda nihayet onun akımını alarak titreştiler ve kahrolası canlı bir şeyle ilişki içine girdiklerini itiraf ettiler.

Ayrıca bu arada övülmeye değer birkaç kitap da keşfettim. Dresden'deki yayıncı Wolfgang Jess, Novalis fragmanlarının tam bir baskısını getirdi, harikulade bir kitap. Joachim Ringelnatz da savaş yaşantısını *Savaşta Bahriyeli Olarak* adlı bir kitapta anlatıyor. Biraz uzun, ama güzel bir kitap. Bugüne kadar ne bir veliaht, ne de bir general savaşı o kadar güzel anlatmıştır. Ve nihayet zavallı Gustav Landauer'in de heykeli dikildi. Mektupları iki cilt halinde Rütten ve Loening tarafından yayınlandı. Bu mektuplar, asil ve bilgili olsa da yine ihtilalin cehennem çarklarına kapılan bir insanı gösteriyor. O ihtilal ki ondan ve öldürülen öteki iki adamdan başka kafası işleyen pek az kimseyle yürütülüyordu. Diğer taraftan bir aydan beri beni her gün iki saat meşgul eden ve daha aylarca meşgul edecek olan ve Hugo'nun da kendisinden zevk aldığını tahmin ettiğim güzel bir kitabın ismini de vermek istiyorum: Dominiken Sertillanges'in yazdığı ve Hellerau'da Hegner'de Almancası bulunan *Der heilige Thomas von Aquin*'i Allah bilir ya, ortaçağda dominiken rahibinin dünya imajı öyle basit değildi, onu anlamak için bugünkü bir Alman edebiyatçısının ya da Amerikan başkanının dünya imajını anlamak için gerektiğinden daha çok akıl gerekirdi.

O zarif, rakik ve çocukça tmlayan ve üç eski güzel şarkıyla bizleri sık sık büyüleyen küçük yuvarlak müzik kutunuzu da gezide yanınızda bulunduruyor musunuz acaba? Pasaportunuzu ve el çantanızı da hâlâ taşıyor musunuz? Yoksa onları kayıp mı ettiniz? Gezilerde bir rehberinizin olmaması ne güzel şey, Emmy. Çünkü rehber sizden asla memnun kalmaz, size bir çok şeyi yasaklar ve sizi mahvederdi. Onun yerine yanınızda çekingen ve dünyaya yabancı görünen, ama buna rağmen sizi kararlı ve müsamahakâr bir şekilde şu tuhaf dünyada ve Hugo'muzun kendisinden kaçmayı başardığı şu garip ve müşkülpe-

sent zamanda gezdiren çocukluk meleğinizin bulunması güzel oluyor.

Hugo'nun *Neue Rundschau* dergisinin aralık sayısında çıkan birkaç mektubu gerçi dünyayı değiştirmedi ve zamanı sonsuzluğa daha fazla yaklaştırmadı, ama iki düzine insanda sevgi ve gözyaşı uyandırarak onların yaşamaya devam etmelerini kolaylaştırdı. Onların hayatlarıyla sizin ve Hugo'nun hayatı kısa bir süre içinde efsaneleşecek, Hugo'nun babasının ticari bültenlerde iş gezileri sırasında kuşların kendi bardağından bira içtiklerini söylemesi gibi harikulade şeyler Hugo'dan ve sizden de anlatılacak ve böylece bir efsane alanı oluşacak. İşte o zaman her şey fazlasıyla gerçekleşecek.

Size malt kahvesini ikram eden ve sağlığa ilişkin vaız veren adam, sizi öldürmek istememiş. Bu konuda haksızsınız. O bunları iyi niyetle yapmıştır, sizin bir bayan olarak seyahatlerde açlığa ve çaresizliğe daha iyi katlanmanız için biraz daha sıhhatli ve güçlü olmanızı istemiştir. Şayet sizin bir masal kuşu ve melek olduğunuzu farketseydi, o zaman önünüzde eğilerek size halis Türk kahvesini, yıllanmış marsala ve Mısır sigaralarını ikram edecekti. Bunu daha sonra telafi edecektir, bundan şüpheniz olmasın! O, sizi bugün biraz hasta ve biraz da deli sayıyor. Zaten herkes her birimizi böyle görmüyor mu? Ama zaman gelecek, o hüngür hüngür ağlayacak ve sizden malt kahvesi için özür dileyecek.

Sevgili Emmy, şayet sizin tekniğinizle seyahat etseydim, sizi ziyarete gelirdim. Ama bilirsiniz ki, ben odamda veya yeşil bir çimen üstünde uzandığımda ancak uçabilirim. Tren ve benzeri vasıtalarla ilişkim olalı bu iş yürümüyor: Suç ya bende oluyor, ya da vasıtada. Bir yıl önce ilk defa ve istemeyerek Berlin'e bir bilet aldım ve bu güzel şehre doğru hareket ettim. Tam yarım saat sonra şehre varacaktık ki, tren bir fundalığın ortasında saplanıp kaldı ve görevliler çaresizlik içinde asi lokomo-

tifin etrafında koşup durdular. Rüzgârın çamlıkta estiğini ve tavşanların kuru otların içinde kaçtıklarını gördük. Ama Cenabı Hak basiretimi bağlamıştı, uyarıyı dikkate almayarak bir saatlik gecikmeyle Berlin'e vardım ve bunun cezası olarak da «Kurfürstendamm», «Siegeshalle», «Millî Galeri» ve buna benzer hüzün verici şeyleri görüp yaşamak zorunda kaldım. Ne var ki, böyle bir şey hayatta bir defa insanın başına gelir.

Geçtiğimiz günlerde eşimle birlikte Zürih'te vaktiyle Hugo ile birlikte kabare oynadığınız birahanede bulundum. Lokal yine devamlı dolup taşıyor ve yine devamlı olarak kabare oynanıyordu. Oyunculardan biri yüzüyle Lenbach, Menzel ve Hindenburg'un yüzlerini taklit ediyordu. Küçük bir dansöz de tek tek söylemesi gereken üç kelimeyi sık sık unutuyor ve olduğu yerde çakılıp kalıyordu. Fakat sahnede bir Emmy, aşağıda piyanonun başında da bir Hugo yoktu. Piyanonun başındaki adam en azından gündüzleri dram ve şiir yazmak ve bir sanat ihtilalini hazırlamak intibaını uyandırmıyordu. Ama bu hiçbir zaman bilinmez. Kabarenizin pek yakınında 1916 yılında zavallı küçük Bay Lenin'in, dünyayı birazcık karıştırmak için Rusya'ya götürülünceye kadar küçük bir odasında kaldığı ev duruyor. Bana yazmak istediğiniz takdirde mektubunuzu Amalfi'de postalayınız. Oradaki postane daha iyi çalışıyormuş. Bu da olmazsa mektubunuzu denize atınız, çünkü denize de güvenilir. Bizden uçup meleklere karışmayınız. Size daha çok ihtiyacımız var.

Allahaısmarladık. Yüzlerce selam.

Bay T. G. M., Glatz

9 Ağustos 1929

Bildiğiniz gibi, benim için ömür boyunca önemli olan, hayata, ama şekillendirilmiş ve mekanize edilmiş bir hayata değil, gerçek, şahsi ve faal bir hayata duyulan özlemdir. Kendimi mahrum bıraktığım şahsi hürriyetin bedelini herkes gibi kısmen feragat ve sefaletle, kısmen de artırılan bir çabayla ödemek zorunda kaldım. Böylece şairlik mesleğimden beni sadece hayat ülküme götüren bir yol değil, kendime özgü bir amaç da ortaya çıktı. Bir şair oldum, ama insan olmadım. Böylece hedefin ancak bir kısmına ulaştım. Başarısızlığa uğradım. Diğer idealistlerden biraz daha dürüst ve daha az imtiyazlı olabilirim, ama yine de başarısızlığa uğradım. Şairliğim şahsidir, yoğundur ve çoğu kez beni mutlu etmektedir. Ama hayatımı teşkil etmez. Hayatım çalışmaya hazırlanmaktan başka bir şey değil. Büyük bir yalnızlık içinde hayatım boyunca gösterdiğim fedakârlığı, uzun zamandan beri artık yalnızca hayat alanında değil, edebiyat alanında da gösteriyorum. Hayatımın gücü ve değeri, edebî anlamda üretken olduğum, yani hayatımın ümitsizliklerini ve yetersizliklerini dile getirdiğim saatlerdedir.

Bu itirafım sizi hayal kırıklığına uğratsa bile, siz onu yine de takdir edeceksiniz. Bir kere daha karşılaşacağımızı umarım.

Bir Okuyucuya

Temmuz 1930

...Bir şairin çıkan en son eserini çok beğendiğini ve onu bu yüzden tebrik ettiğini yazan bir okuyucu, çoğunlukla mektubuna aynı şairin başka bir eseri hakkında eleştiri mahiyetinde birkaç söz ilave etmeden geçmez. Bu en azından benim için böyle olmuştur. Beni *Siddharta*'dan dolayı tebrik eden, çoğunlukla *Demian* veya *Klingsor*'u reddetmiştir. Aynı şekilde *Steppenwolf*'u seven, *Kurgast*'ı yetersiz bulmuştur. *Goldmund* hakkında bana övgülü sözler sarfedenler, çoğunlukla sevimsiz ve başarısız *Steppenwolf*'a işaretle hiç kimsenin benden öylesine değerli bir eser beklemediğini ima etmeden geçmemişlerdir.

Bu okuyuculardan hiçbiri tanıdıkları arasında bir anneye Emil ve Marie'yi vaktinden evvel dünyaya getirdiğini ve onu Anna gibi bir çocuktan dolayı kutladığını söylemez herhalde.

İşte şair için de durum anneninkinden farklı değildir. Bunun için *Knulp, Demian, Siddharta, Klingsor, Steppenwolf* ve *Goldmund,* bunlardan her biri diğerinin kardeşidir. Her biri konumun bir varyasyonudur. Bir taraftan *Steppenwolf*'ta kitabın asıl muhtevasını teşkil eden büyülü tiyatroyu ve ölümsüzleri görmeyerek sadece caz müziğini ve dansları bulan okuyucuların olmasından, diğer taraftan *Goldmund*'ta sadece Narziz'i farkeden veya sadece aşk sahnelerini okumuş görünen okuyucuların olmasından ben suçlu değilim. Çoğunluğun tasvibini gören ve diğer kitaplarımın aleyhine methedilen kitaplara karşı itimadımı fazlasıyla kaybettim.

Buna karşılık bazı eserlerimden dolayı yanlış anlaşılmamın veya tanınmamın bana temelde ıstırap verdiğini söyleyemem. Başarılı olmayı istiyor ve övülmekten haz duyuyorum, ancak bu can sıkıcı oluyor ve bazen de insanın kendine duyduğu saygıyı azaltabiliyor. *Steppenwolf*'umun eleştirilirken kati surette anlaşılmaması beni hayret içinde bıraktı, hatta gücendirdi, ama çok geçmeden buna sevinmeye başladım. İşte eserlerimden bazılarının az tanınmasından, bazılarının da genel olarak yanlış anlaşılmasından yıllardan beri gurur ve gizli bir haz duymaktayım. Bu en iyi eserlerim bana ve dostlarıma aittir. Onlar umuma açık birer tesis değiller benim bahçemi meydana getiriyorlar. Bu bahçede sadece ben yürüyüşe çıkabilirim. Hatta onlardan bazen yeniden parçalar alır okurum. Oysa «meşhur» kitaplarım için aynı şeyleri söyleyemem....

Bay St. B.'ye
Naumburg

Zürih, 24 Kasım 1930

... Sizin hayat anlayışınıza kızınızın hayat anlayışından daha yakınım. Gerçi yaşamamayı yaşamaktan daha iyi saymıyorum, ama geçmişin bütün bilgelerinin şu görüşünü paylaşıyorum: Istırap ve endişeyi yenmek sadece bir «iç uyanış»la, yani bir iç kavrayışla veya mâna âlemiyle dış olayların önemsizliğini ve hayali oluşlarını yaşamakla mümkündür, yoksa biz ne çocukça harèketlere ve hayatın ıstıraplarına yönelmekle, ne de münzeviler gibi onlara sırt çevirmekle kurtulabiliriz. Kurtuluşumuz sadece hayat olaylarının rengârenk örtüsünün gerisinde duran Allah'ın birliğini her zaman yaşayarak kavramakla mümkündür. Bu kavrayışta kurtarıcı olan, sadece dünyanın istekleri karşısında gösterilen büyük sükûnet değil, aksine ahlaka ilişkin isteklerimizin yerine getirilmemesini huşu ile karşılamaktadır da. Çünkü bizler sadece yaşamıyor, aynı zamanda yaşanıyor ve örtüdeki iplikleri teşkil ediyoruz, başka da bir şey değiliz. Düşünceye daldığım anların inancı ve teselli si aşağı yukarı bundan ibarettir.

Bu inancı başkalarına telkin etme gereğini duymuyorum. Hayatın insanları büyük sıkıntılara soktuğu durumlarda bir söz söylemeyi deniyorum. Başka da asla. Kendi oğullarıma da ...

Ama asıl hikmetler ve kurtuluş imkânları öğretilmek veya sohbet için değil ,boğazına kadar suya girmiş olanlar içindir.

Hans Carossa'ya

Kasım sonu 1930

Sayın ve Sevgili Bay Carossa,

Güzel mektubunuzun beni mutlu ettiğini söylemeliyim. Sadece *Goldmund*'u beğendiğiniz ve benim de kitaplarınızı sevdiğim için değil, daha başka şeyler de var. Bir buçuk yıl önce, 1929 yazı, yıllardan sonra çocukluk kitabınızı tekrar okudum. Şöyle oldu: Montagnola'da terasımda güneşleniyordum. Saksıların üzerinde şu gece kelebeği ya da güvercin kelebeği (İsviçre'de «kumru kuşu») denilen kelebek uçuyordu. Bu kelebeğin güzel bir kitapta geçtiği aniden aklıma geldi, daha sonra hatırladım ve bunun üzerine kitabınızı aradım. Tekrar okumaya başladım ve birkaç gün boyunca en iyi saatlerimi onunla geçirdim. Hafızamda kaldığından daha güzeldi ve ben bugünün Almanyasının göbeğinde böyle birinin olmasına ve sizi vaktiyle Münih'te görmüş olmama sevindim. Böylece oturdum, heyecanlı bir öğrencinin saygıdeğer bir şaire yazdığı gibi yazdım. Şimdi yaptığım gibi, mektubumun kenarına küçük bir manzara yaptım ve size kelebekten, terastan ve kitabınıza olan sevgimden söz ettim. Öyle zannediyorum ki, gençliğimin ilk yıllarından beri hiçbir şaire böyle bir mektup yazmamıştım. Aslında cevap da beklemiyordum. Ama aylar ve yıllar geçince ve sizden hiçbir ses çıkmayınca gülünç bir duyguya kapıldım, yani sevgimi dile getirmiş olmaktan biraz mahçup oldum. Hayal kırıklığına ve hor görüldüğüm duygusuna kapıldım. Önce bu duyguyu reddettim, ama daha sonra benimsedim. Ancak bundan sonra sizin benim ve mektubum hakkında neler düşünmüş olabileceğinizi araştırmaya başladım. Özeleştiriyle ilgili

bazı şeyler ortaya çıktı ve neticede suskunluğunuzla beni ve mektubumu tebessümle karşıladığınızı öğrendim, alay ederek değil, ama tepeden bakarak. Böylece size yazdığım mektup ve alamadığım cevap benim için zamanla bir mihenk taşı oldu, karakterimi ve çalışmamı sizinkiyle karşılaştırmak ve sizde benim tam olarak anladığıma ve birlikte hissettiğime inandığım ve benim için ulaşılması mümkün olmayan bir şeyin varlığını kabul etmek, sonra kendi karakterimi ve oldukça hararetli olan problematiğimi de vaz geçilmez şeyler olarak kabul ettirmek durumunda kaldım. Bu şekilde hayatım ve çalışmalarım bizzat bende sizin de karşı kutbu teşkil ettiğiniz küçük bir sınavden geçti; zıtlara rağmen karşı kutbun tasvibini gördüm ve ona beni eleştirmeye ve anlamaya hakkı olduğunu söyledim. Narziz ve Goldmund arasında da aynen böyle bir şey geçmişti. Ama ne var ki, Carossa mektubuma susmakla cevap vermişti, ona gülümsemiş ve yerlere atmıştı.

Bu mektup hikâyesi unutulduktan ve bu arada birçok defa sizi tamamen objektif bir şekilde araştırdıktan (son olarak *Doktor Bürger*'in yeni baskısını) ve artık mektubunuz da geldikten sonra anlıyorum ki, o zamanki mektubum elinize geçmemiştir. Ama yine de mektupla ilgili düşünceler ve vicdan sınavı değişmedi ve her parça tabiat karşısında kendimizi her gün sınavdan geçirmeli ve kanıtlamalıyız. Ama 1929 yazında yazdığım mektup gerçekten kaybolmuşsa, buna daha çok sevinirim.

Mektubunuz gelmeden sekiz gün evvel sizin *Doktor Bürger*'i Bayan Ninon'a hediye ettim. Zürih'te kışı benimle birlikte geçiriyor ve kendisini unutmamış olmanıza çok seviniyor. Size candan selamları var.

Sizi epeyce meşgul ettim. Tekrar cevap beklediğim için veya sizi mektuplaşmaya teşvik ettiğim için korkmayınız, böyle bir şey düşünmüyorum. Ama bu mektubun size gerçekten ulaşacağını ümit ediyorum. Yıllardan beri eserlerinize göster-

diğim sevgiyi *Goldmund*'a gösterdiğiniz için de mutluyum ayrıca. Uzun yıllar bu sevgimi ve mutluluğumu doğrudan dile getirmedim; gençlikte insanın bütün güzel şeylere karşı davrandığı gibi davrandım: İnsan bir Eichendorff'un ve Schubert'in, bir Stifter'in ve Mozart'ın, bir Brentano ve Goethe'nin olmasını doğru ve tabiî karşılıyor ve iyiyi temiz hava gibi içine çekiyor. Ancak daha sonra yaşlanınca güzelin tuhaflığını görüyor ve fabrikalarla toplar arasında çiçeklerin de açtığını, gazetelerle borsa notları arasında edebi eserlerin de yaşadığını görünce, bu nasıl bir mucize diye hayrete kapılıyor ve sonra bir rikkat ve şükran duygusunun içine giriyor.

Allahaısmarladık, güzel mektubunuz için teşekkür ederim; onun benim için ne demek olduğunu görüyorsunuz işte.

İlkbaharda Montagnola'ya geri dönüyoruz. Orada şimdi bir velinimetin yardımıyla bizim için bir ev yapılıyor. Ninon, duvar kâğıdı ve buna benzer şeyleri temin etmekle meşgul. Evin beni endişelendirdiğini görünce gülümsüyor.

İkimizden candan selamlar.

Wilhelm Kunze'ye

Nürnberg, 17 Aralık 1930

Sevgili Bay Kunze,

Würzburger General-Anzeiger'deki makalenizi okudum. Çok sevindim. Ancak makalenin sizi biraz hayal kırıklığına uğratacağım bir ana denk gelmesi beni üzüyor.

Çok beğendiğim bu makale hakkında bir söz söyleyecek olsam, o da şu olur: «İdilik» (Idyllik) kelimesinin dayanıklı bir parola olduğuna inanmıyorum. Ben şahsen dini güdüyü hayatımın ve çalışmalarımın kesin bir karakteristiği olarak görüyorum. Tek insanın, ister cihan savaşının eşiğinde olsun, ister bir çiçek bahçesinin önünde dursun, dış âlemi Bir'in, ilahinin görüntü âlemi olarak yaşamasını ve kendini onun nizamına uydurmasını benim tarzımın ilk ve hâkim karakteristiği olarak telakki ediyorum. Mamafih bende bir kilisenin geleneksel kalıpları içinde cereyan etmeyen bu totem dini yaşayışın «idilik» sebeplerle mi, yoksa başka sebeplerle mi alevlendiği hususu bana ehemmiyetsiz geliyor. Bana göre «idilik», büyük şehir insanının kendisiyle yabancısı olduğu hayat muhteviyatının önemsizliğini dile getirdiği bir kelimedir. Oysa aynı muhteviyat taşra insanı için oldukça önemlidir.

Kitabınızı ilerde bir kere daha gözden geçireceğim. Kuşağınızın bazı düşüncelerine esaslı bir itirazım olmuştu ve şimdi kitabınız münasebetiyle böyle bir itirazın şuuruna daha iyi vardım. Gençliğin üzerinde ısrarla durmak veya onu teşkilatlandırmak bana hiçbir zaman sempatik gelmedi; insanlar arasında yaşlısı var, genci var. Bunlar arasında oldukça kabiliyetli

olanları bazen yaşlı, bazen gençtir; tıpkı bazen neşeli, bazen hüzünlü oldukları gibi. İşte bu ve buna benzer sebeplerden dolayı umumi türden mizaçlar ve düşünceler kitabınızın değerlendirilmesinde bana yardımcı oldu.

Bu, düşündüğüm kadarıyla, kendi kendini düzeltir. Şahsınız ve şahsınıza ait yegâne kitabınız hakkında böyle bir düşünceye varamayacağımı da biliyorum. Ama ya sarfettiğiniz sözler? Neden benim kuşağım sizinkinden daha az düşüncelerini açıklama hakkına sahip olsun?

Beni asıl üzen şey, sizin şu sözleriniz olmuştu: «Bu bize bir kere öğretilmeli». Şayet buna sözlü olarak cevap verme imkânım olsaydı, o zaman beni daha iyi anlayacaktınız.

Thomas Mann'a

20 Şubat 1931

Sayın ve Sevgili Thomas Mann,

Selamınız ve kardeşinizin makalesi için teşekkür ederim. Ninon, eşinizden selam aldığına çok sevindi. Burada her gün üçünüzden sık sık ve candan söz ediyoruz.

Şimdilik kardan dolayı dışarı çıkamıyoruz. Üç günden beri aralıksız kar yağıyor, ancak dünden beri dışarda kısmen açılan yollarda insan güç bela yürüyebiliyor. Bir metre kalınlıktaki kar tehlikeli oluyor âdeta. Kayak yapmak ise şu anda mümkün değil. Kaygan kar çığ oluşturuyor. Bugün sabahleyin evin yakmlarında iki atıyla birlikte kara saplanan bir köylü zor kurtarılabildi.

Akademi meselesine gelince, diğer dışardakilerle aynı kefeye konulduğumdan biraz endişeliyim. Kardeşinizin makalesinde de dışardaki «baylar» dan söz ediliyor.

Bu kısa sürede unutulacak ve bugün beni emsal gösteren bütün millîler çok geçmeden beni düşman olarak görmeye ve bu şekilde bana muamele etmeye tekrar fırsat bulacaklardır. Laf aramızda, meseleye karşı şahsî tavrım aşağı yukarı şöyle:

Şimdiki devlete karşı itimadım var, tabii ki yeni ve cumhuriyetçi olduğu için değil, bilakis her iki hususta da bana yetersiz geldiği için. Akademinin hamisi Prusya devletinin ve onun kültür bakanlığının aynı zamanda üniversitelerden ve onların verimsizliklerinden sorumlu merciler olduklarını hiçbir zaman tam anlamıyla unutmayacağım. «Hür» düşünceleri

bir akademide toplama teşebbüsünde biraz da resmi ağızların rahatsız edici eleştirileri daha kolay sevk ve idare etme amacını görüyorum.

İsviçre vatandaşı olarak da bu işe fiilen katkıda bulunamayacağım. Akademinin üyesi olduğum takdirde Rayş'ın ve Prusya'nın vatandaşı olmaksızın Prusya devletini ve onun düşünceleri sevk ve idare etme tarzını resmen tanımış olurum. Beni en çok rahatsız eden de bu ahenksizlik olmuştur. Halbuki yurt dışına çıkarken en büyük amacım böyle bir ahenksizliği bertaraf etmekti.

Evet, tekrar görüşürüz. Bakarsınız her şey zamanla tekrar değişir.

İkimiz de sizi candan selamlıyoruz. Mektubumu, eşiniz için bir selam yazsın diye Ninon'a gösteriyorum.

Bay R. B.'ye

4 Mayıs 1931

Mektubunuzu cevapsız bırakmak mümkün değildi.

Meseleyi aşağı yukarı şu merkezde görüyorum: Savunduğum hayat prensipleriyle yaşanılamayacağı görüşü doğru değildir. Katı ve kesin çizgilerle belirlenmiş bir görüşün temsilcisi değilim, bir oluşum ve değişim insanıyım. Kitaplarımdaki «herkes yalnızdır» anlayışının yanı sıra başka şeyler de var. Mesela, *Siddharta* tamamen bir aşk itirafıdır. Aynı şey diğer kitaplarımda da var.

Sahip olduğum hayat inancından fazlasını benden beklemeyeceğinizden kuşkum yoktur. Zamanımızda ve onun düşünce tarzında gerçek, hakiki ve yaşanmaya değer bir hayatın tam olarak bulunamayacağını hırsla ifade ettiğim çok olmuştur. Buna kesinlikle inanıyorum. Buna rağmen hâlâ yaşıyorsam, bu zaman, bu yalan, para hırsı, fanatizm ve barbarlık atmosferi beni öldürmemişse, bunu iki mutlu şeye borçluyum: İçimde taşıdığım tabiiliğin büyük mirasına ve çağın davacısı ve muhalifi olduğum halde gene de verimli olabilmeme. Bunlarsız yaşayamam ve bu şekilde de hayatımın sık sık cehenneme dönüştüğü oluyor.

Bugüne kadar olan tavrımda bundan böyle de fazla bir şey değişmeyecektir. İlmimize, politikamıza, düşünme, inanma ve eğlenme tarzımıza inanıyorum; zamanımızın ideallerinden tek birini bile paylaşmıyorum. Ama bu yüzden inançsız değilim: İnsanlığın binlerce yıllık kanunlarına ve bunların zamanımızın bütün kargaşasını aşacaklarına inanıyorum.

Hem ölümsüz saydığım insanlık ideallerinin nasıl yaşatılacağına, hem de aynı zamanda zamanımızın ideallerine, hedeflerine ve avuntularına nasıl inanılabileceğine dair bir yol göstermek durumunda değilim. Buna zerre kadar hevesim de yoktur zaten. Buna karşılık hayatım boyunca zamanı aşma ve sonsuzlukta yaşayabilme yollarını çok aramışımdır (bu yolları kısmen laf olsun diye, kısmen de ciddi bir şekilde sık sık anlatmışımdır).

Mesela, *Steppenwolf*'un genç okuyucularıyla karşılaştığımda onların zamanımızın saçmalıkları hakkında bu kitapta dile getirilenleri çok ciddiye aldıklarına, ama benim açımdan bin kat daha önemli olan şeyleri ise katiyen görmediklerine ve bunlara inanmadıklarına şahit oluyorum. Tabii ki, savaşı, para hırsını, nasyonalizmi vb. önemsememekle hiçbir şey halledilmez. Zamanın putlarının yerine bir inancı yerleştirmek mecburiyeti vardır. Bunu çok yaptım. *Steppenwolf*'ta Mozart, ölümsüzler ve büyülü tiyatro bunu gösterir; aynı değerler başka isimlerle *Demian* ve *Siddharta*'da da geçiyor.

Siddharta'nın aşk olarak nitelediği şeyle ve Harry'nin ölümsüzlere olan inancıyla yaşanabilir, bundan eminim. Bu inançla hem hayat çekilir hale getirilir, hem de zaman aşılabilir.

Görüyorum ki, kendimi tam olarak ifade edemiyorum. Kitaplarımda gayet açık bir şekilde dile getirilenlerin okuyucular tarafından farkedilmediğine her şahit olduğumda ve buna inandığımda cesaretimden biraz daha kaybediyorum.

En iyisi, mektubumu okuduktan sonra kitaplarımdan birine tekrar bakınız ve orada kendisiyle yaşanılabilen bir inancı dile getiren cümlelerin gerçekten bulunup bulunmadığını şöyle bir tetkik ediniz. Şayet bundan bir şey bulamazsanız, o zaman kitaplarımı bir tarafa atınız; bulduğunuz takdirde ise, o yerden başlayarak aramaya devam ediniz.

Kısa bir süre önce genç bir bayan, *Steppenwolf*'taki büyülü tiyatro ile neyi kastettiğimi sordu ve benim bir tür afyon sarhoşluğu içinde kendi kendimi gülünç duruma soktuğumu ve bunun kendisini ağır bir şekilde hayal kırıklığına uğrattığını söyledi. Ben kendisine o sayfaları bir kere daha okumasını söyledim, hem de bütün söylediklerimden hiçbir şeyin bu büyülü tiyatro kadar önemli ve kutsal olamayacağı ve bunun benim için en değerli ve en önemli olanın görüntüsü ve kılıfı olduğu bilinciyle. Gerçi bana geç cevap verdi, ama anlamıştı.

Sorununuzu iyi anlıyorum, Bay B. Belki de kitaplarım şimdilik sizin için bir şey ifade etmiyor ve siz onları atmak istiyorsunuz, hatta belki de sizi onlara bağlayan şeyi de yok etmek istiyorsunuz. Bu hususta tabii ki akıl veremem. Ancak yaşadıklarımla, yazdıklarımla, zikzaklarla ve düzensizlikle ilgili bir şeyler söyleyebilirim. Görevim, başkalarına objektif açıdan en iyiyi vermek değil, tam tersine benim olanı (sadece bir ıstırap veya bir feryattan ibaret olsa bile) mümkün mertebe katıksız ve samimi bir tarzda vermektir.

Emmy Ball - Heninngs'e

8 Haziran 1931

Sevgili Emmy,

Steffgen kitabınızı sonuna kadar okudum ve Hugo'nun düşüncelerdeki son yollarında bir kere daha yürüdüm. Bu kitaptan dolayı size teşekkür ederim. Kitap sevgiyle dolu olup her türlü eleştirinin üstündedir. Hugo'nun iç dünyasını, iki ayrı insan arasında mümkün olandan daha ileri bir ölçüde, bir kere daha yaşadım. Bütün yollar bana açık değil. Katolik değilim ve olmayı da istemiyorum. Erken ölümün Hugo için bir lütuf olduğuna hâlâ inanıyorum. Çünkü bu onu tatbiki katolisizmle karşı karşıya gelmekten kurtarmıştır. ...Şayet mutlak doğru, tek başına mutlu kılan doğmalara olan inancı paylaşabilsem, o zaman kendimden olan bir inanca kendimi hasretmem ve uzlaşma olayını idrak eder ve bununla kendimi mutsuz, yanılmış ve Protestanlar gibi görmem, aksine sevinir ve ifadesi mümkün olmayanın çeşitli tarzlarda yaşanılabileceğini ve yorumlanabileceğini minnettarlıkla kabul ederim.

Sevgili Emmy, size teşekkür ediyor ve sizi candan anıyorum. Kitabınızın eleştirinin üstünde olduğunu söylemekle içinde düzeltilmeye muhtaç hiçbir hatanın bulunmadığını kastetmiyorum. Artık bunları da kitabın yeni bir baskısı yapılmadan düşünürsünüz. Kitapta sayısız baskı hatası var. Böyle bir şey iyi izlenim bırakmaz. Neden her defasında Sorengo yerine Sarengo basılmıştır? İşte buna benzer birçok hata! Ve bir zamanlar keçinizle birlikte üzerinde bulunduğunuz Alpler, belirttiğiniz gibi, dörtbin metre yükseklikte değil!

Tabii ki bunlar sadece formalite. Ama gelecekte güzelim *Steffgen*'e bu hususlarda dikkat edeceğiz. Diğer taraftan kötü niyetli insanlar ve düşman olanlar da var. Bunlardan biri kitabı okuduğunda ve eksikliklerinizle karşılaştığında «bundan da anlaşılıyor ki, hiçbir şey doğru değil» diyecektir. İşte öyle birinin bunları söylemesine fırsat verilmemeli.

Bir husus bana çok harikulade geldi ve son derece saygı ve sevgimi kazandı : Bir ömür boyu gerek aklın kavrayamadıklarında, gerekse bütün kutsal şeylerde sadece *Steffgen*'i takip etmekle kalmamış, aksine ona öncülük etmişsiniz. O da bunu bilmiş ve bunu sık sık itiraf etmiştir. Böylece bu kitapta aklın kavrayamadığı her şeyi, ruhî ve kutsî olanı fevkalade kavramış ve dile getirmişsiniz. Bunun için size teşekkür ediyorum.

Tabii ki kitabınız hakkında bir yerde yazacağım, ama nerede orasını bilmiyorum.

Thomas Mann'a

Baden, Aralık 1931

Sayın Bay Thomas Mann,

Güzel mektubunuz Baden'de, tedaviden yorulduğum ve mektuplarımı okuyamayacak kadar gözlerimden rahatsız olduğum bir anda elime geçti. Kısa geçeceğim için beni bağışlayınız. Sorunuzun kendisi tasvip edici bir cevap gerektirmez. Bu cevap hayırdır, ama ben bu kadar sevilen ve sayılan bir insanın akademi davetini neden kabul edemediğimin sebeplerini mümkün olduğu kadar ayrıntılı bir şekilde açıklamak isterim. Ancak bu konuda ne kadar çok düşünürsem, meselede o kadar karmakarışık ve metafizik bir hal alıyor. Size verdiğim red cevabın sebeplerini açıklamak zorunda olduğumdan aklımdan geçenlerin hepsini dile getirmem lazım. Ancak dile getireceğim bu düşünceler karmaşık oldukları için anlaşılmaları biraz zor olacaktır.

Kısaca: Resmi bir Alman kuruluşuna girme konusundaki acizliğimin tek sebebi, Alman cumhuriyetine olan büyük itimatsızlığımdır. Bu asılsız, esassız ve ruhsuz devlet, boşluktan ve savaş sonrası bitkinlikten doğmuştur. «İhtilâlin» -ihtilâl sayılmaz ya- düşünen birkaç iyi kafası, halkın yüzde doksandokuzunun tasvibiyle öldürüldü. Mahkemeler adaletsiz, görevliler lakayt, halk ise tamamen cahil. 1918'de devrimi sempatiyle karşıladım. Ciddi bir Alman cumhuriyetine olan ümitlerimi daha o zaman kaybettim. Almanya, kendi devrimini yaparak şeklini bulmayı ihmal etti, geleceği, bolşevikleşmedir. Bu gerçi beni tiksindirmez, ama böyle bir şey eşsiz millî değerlerin

büyük bir kaybı olacaktır. Ve maalesef beyaz terörün kanlı bir dalgası onun önüne geçecektir. Bundan kuşkunuz olmasın. Gelişmeleri uzun süreden beri böyle görüyorum; iyi niyetli cumhuriyetçilerden oluşan küçük azınlığa sempatim var, ancak onları da tamamen güçsüz ve tıpkı Uhland ve arkadaşlarının bir zamanlar Frankfurt Paul Kilisesinde ileri sürdükleri iyi niyetli görüşler gibi istikbalsiz görüyorum. 1000 Almandan bugün hâlâ 999'u savaşın getirdiği borçlardan hiçbir şey bilmemektedir; bunlar ne savaşmış, ne kaybetmiş, ne de bulutsuz gökten inen yıldırım gibi gördükleri Versailles Anlaşmasını imzalamışlardır.

Kısaca, Almanya'da hâkim olan zihniyetten tıpkı 1914-1918 yıllarındaki gibi uzağım. Anlamsız gördüğüm olaylara sadece seyirci kalıyorum. 1914 ve 1918'den beri halkın hissiyatının sola doğru attığı küçük bir adıma mukabil, ben birkaç mil sola itildim. Artık tek bir Alman gazetesini bile okuyamıyorum.

Sevgili Thomas Mann, sizden duygu ve düşüncelerimi paylaşmanızı değil, onları bana karşı duyduğunuz sorumluluk duygusu içinde tanımanızı bekliyorum. Eşim sizinkine kış planlarımız hakkında bir şeyler yazıyor. Bayan Mann'a ve kızınıza selamlarımı söyleyiniz. İkinizin de dostluğunu kazandık. Cevabım sizi hayal kırıklığına uğratsa bile lütfen bana karşı beslediğiniz hüsnüniyeti kaybetmeyiniz. Aslında bu cevabın size sürpriz gelmeyeceği inancındayım.

Eski tâzim ve sadakat duygularıyla selamlar.

Thomas Mann'a

Zürih, Mart 1932

Sevgili Bay Thomas Mann,

Geçtiğimiz günlerde eşim bana sizin *Goethe-Tolstoi* kitabınızı okudu ve ben her zamanki gibi o fevkalade güzel çalışmanızdaki açık ve berrak ifade tarzından ziyade kendisiyle tüm Alman geleneğinin aksine trajik problematiği hafifletmeye, basitleştirmeye ve güzelleştirmeye değil, bilakis onu vurgulamaya ve derinleştirmeye çalıştığınız keskin zekâ ve şecaata hayran kaldım. Goethe-Schiller antitezinin benim için özel anlam taşıdığını bilmenizi isterim. Zaman zaman Kant'ın son yıllarında yazdığı ve içinde yaşlı düşünürün tabiata ve mutlu doğanlara dokunaklı methiye şarkısını okuduğu ve «büyük kafa» ile «tabiatın sevgilisi» çelişkisini ortaya koyduğu bir makalesini hatırlamak durumunda kaldım. Bu, Kant'ın her zaman beğendiğim tarafıdır.

Tolstoi tipiniz, tabiat âşığı, avcı, nişancı ve arasıra düşünce karşısında aptallaşan ve kötüleşen tip olarak bana birçok defa Hamsun'u da hatırlattı. Yabancısı olduğum bir mesele değildir, çünkü aynı şeyi ben de savunuyorum; menşe itibarıyla anaya tabiyim. Kaynağım ve sığınağım tabiattır.

Kısaca, size yazınızın bana verdiği hazdan dolayı teşekkür ederim.

NOT

Eşime düşüncelerimle ilgili uzun bir süre önce yazmış olduğum bir makaleyi geçenlerde tesadüfen buldum. Bu makalede iki bölüm halinde yazılan «akıllı» ve «dindar» karşıtlığı, Goethe-Schiller'e analoji olarak sizi ilgilendirir belki.

Georg Winter'e

Dresden, Eylül 1932

Pek Değerli Beyefendi,

Morgenlandfahrt hakkındaki eleştirinizin yayınlandığı dergi bana gönderildi. Size bundan dolayı teşekkür etmek ve kısaca cevap vermek istiyorum. Çünkü bir yazara eleştiriyle ciddi bir şekilde yardım etmek ve onu teşvik etmek oldukça nadir rastlanan bir durumdur. Böyle bir şey bütün ömrümde sadece birkaç defa başıma gelmiştir.

Eleştiriniz diğer bütün eleştirilerden daha fazla derinlere inerek küçük eserimin konusunu, can damarını ve paradoks (daha çok iki kutuplu) anlamını en iyi şekilde dile getirmiştir, yani yazarın ittifaka olan gerçek bağlılığının onun ittifak hakkında yazmaya başladığı andan itibaren ortadan kalkmaya başladığı noktasından hareket etmişsiniz.

Eleştirinizin kesin sonucunu kısmen tasvip ediyorum, ama ne olursa olsun problematiğimin bu şekilde formüle edilmesi tam bir isabettir. Tanınmak, bir yazarın çok nadir yaşadığı bir olaydır. Bundan mutluluk duydum ve size teşekkür etmeye karar verdim. Bunu yaptığıma göre, şimdi de eserimin ve mevcudiyetimin bana verdiği hakka binaen birkaç söz söylemek istiyorum.

Temelde tabii ki haklısınız. Birer prensip niteliğinde olan şeyler hakkında düşünmek veya yazmak hem mümkün değil, hem de Tanrı tarafından yasaklanmıştır; edebiyatı, maneviyatın gelişigüzel ve onsuz da olunabilecek bir parçası olarak gö-

remeyeceğimizi, aksine onu zihnin en kuvvetli fonksiyonlarından biri olduğu noktasında sizinle hemfikirim.

Demek ki: Kutsal olan şeyler hakkında (burada ise «ittifak» hakkında, yani insan topluluğunun mahiyeti ve anlamı hakkında) yazmak veya düşünmek esas itibarıyla yasaktır. Bu yasak ve onun zihin tarafından sürekli ihlali değişik açılardan yorumlanabilir, yani psikolojik, ahlakî ve gelişim süreci açılarından. Mesela, Tanrı adını anmak yasaktır, bu yasak büyülü insanlık merhalesini akıl merhalesinden ayırır.

Eleştirinizde beni, ihlali zihnin tezahürü olan ilk yasağa karşı suçlu ilan ederek uyarırken, öyle zannediyorum ki, bir nebze de olsa vicdan azabı çekiyor ve yazarın üzerinde durulan hatasının eleştiricisinin de hatası olabileceğini ima ediyorsunuz. Aslında gerek bir kitabı değerlendirmek için okuduğunuz anda olsun, gerek bu eleştiriyi yazdığınız anda olsun kutsal olana karşı aynı suçu bizzat işliyorsunuz: Saygının zihnin ilk erdemi olduğunu ve eleştirinize hedef gibi görünen hususların da tıpkı kendi yaptıklarınız gibi zihnin ürünleri olduğunu gayet iyi bildiğiniz halde, yine de eleştirmek gibi bir günahı işlemek, reddetmek ve her ifadede mevcut olan bir haksızlığı yapmak zorunda kalıyorsunuz.

Sizin bunları şu veya bu şekilde yapmış olmanızı arzu etmem. Benim asıl demek istediğim, sizin, benim bu eleştiri vesilesiyle yaptığım gibi, yaptıklarınızın ve yargılarınızın «temelde» gereksiz ve günah olduklarını bir an için kendi kendinize itiraf etmeniz ve bu ilk yasağı ihlal etmenin zihne ait olması gereken bir tür günah olduğunu bilmenizdir. Bu, zihni tereddüt içinde bırakır. Sadece «ittifak» hususunda değil, yaptıklarının ve mahiyetinin değerlendirilmesinde de. Zihni suçluluk ve suçsuzluk arasında bocalamaya, sayısız düşüncelere dalmaya ve vicdanla hesaplaşmaya terkeder, ona kitaplar yazdırır. Bu çekilmez ve trajik bir şey, ama bir defa böyle olmuştur.

Doğru buyurduğunuz gibi, eserim yaşlanan bir şairin ikrar ve itirafları olup anlatılmayanı anlatmak, ifadesi mümkün olan yanı hatırlatmak çabasındadır. İşte günah budur. Mümkün olmayanı mümkün kılmak ve yasak olanın üzerine sorumluluk duygusuyla yürümek için başka türlü davranan bir edebiyat veya felsefeyi gerçekten ve cidden biliyor musunuz?

Eleştirinizin bana göre tartışılabilir ve zayıf tek yeri, sizin şairler ve düşünürler için benimkinden daha mümkün, daha serbest ve daha doğru konuların olduğunu ima ettiğiniz yerdir. Bana sorarsanız, pişmanlık duymadan ve pişmanlık duyma cesaretini göstermeden hiçbir yazar yazmak gibi bir maceraya atılmamalı ve hiçbir eleştirici de yazar hakkında fikir yürütmemelidir. Bizzat eleştirinizde bu tutumu ima etmeniz ,bana tarafınızdan anlaşılmış olmak duygusunu veriyor. Bunun için size bu mektubu yazdım, yoksa kendimi haklı çıkarmak için değil. Bugün manevi sahada, bilhassa günümüz Almanyasında topluluk, arkadaşlık, hatta sadece meslektaşlık oldukça nadir rastlanan şeyler olduğu için, herhangi bir yerde bunların izlerine rastlamak ister istemez insanı mutlu ediyor.

Dr. M. A. Jordan'a

«Şairin Görevi» başlıklı açık bir mektuba cevap

1932

Pek Değerleri Bay Dr. Jordan,

«Şairin Görevi» başlıklı açık mektubunuz elime geçti. Mektup doğrudan bana hitap ediyor, candan ve iyi niyetle yazılmıştır. Sizi kilise mensubu bir Katolik kabul ettiğim halde, mektubunuzu kesinlikle hizipçi zihniyetin bir ifadesi olarak görmüyorum. Öyle inanıyorum ki, bazı hususlarda anlaşamayacağız. Çünkü dayanaklarımız oldukça farklı. Ama birkaç önemli noktada size cevap verebileceğimi zannediyorum. Bu cevaplar sizi tatmin etmezse bile onların samimiliğine inanacaksınız.

Evvela istemeyerek size şunu hatırlatmalıyım: Edebî faaliyetlerim hakkındaki bilgileriniz bütünleşmiş olmaktan çok uzaktır. Açık mektubunuz faaliyetlerimin odak noktasını değil, tamamen ayrı olarak tek bir yönünü ve gazetelerde çıkan tek tük yazılarımı hedef alıyor. Siz bu yazılarımın bazılarında son derece sorumsuz telakki ettiğiniz bir kötümserliği buluyorsunuz. Bunu iyi anlıyorum. Benim açımdan ise, fırsat buldukça bilerek ve kasıtlı olarak sohbet havası içinde yazdığım ve «tefrika» denilen bu yazıların iki özelliği var. Birincisi, bunlar faaliyetimin ehemmiyetsiz bir kısmını teşkil ediyor; ikincisi ise, eğlendirici, ama çoğunlukla alay niteliğinde olan bu yazıların benim için ortak bir anlamı var: Benim kamuoyunda aldatıcı iyimserlik olarak adlandırdığım şeye karşı savaş. Şayet ben zaman zaman insanın riske edilmiş ve rizikolu bir yaratık olduğunu hatırlatıyorsam ve insanlığın eksik ve trajik yönlerini za-

man zaman umursamazlığa ve lakaytlığa alıştığımız bir yerde, yani günlük bir gazetede dile getiriyorsam, bu da faaliyetimin kapsam ve ehemmiyet bakımından küçük, ama şuurlu ve sorumlu bir bölümünü teşkil ediyor: Hâkim modern insanın Avrupa - Amerikan moda dinine karşı savaş. Şayet insanlığın şüpheliliğini vurgulayarak hatırlatıyorsam, bu hafif meşrepliğiyle, burnu kafdağında oluşuyla, şüphe ve sorumluluk konularındaki yetersizliğiyle inansız ve düşüncesiz kitle insanının çocuksu, ama oldukça rizikolu kendini beğenmişliğine karşı savaş ilanıdır. Sarfettiğim bu sözler insanlara değil, zamana gazete okuyucularına ve inancıma göre rizikosu bizzat kendisine ve değerine olan inanç yetersizliğinde bulunan kitleye yöneliktir. İnsanî coşkunluğun sonsuzluğuna, doğrudan doğruya yakın geçmişimizdeki olaylara, ilgisizliğe ve bizi savaşa sokan o büyük sözlere, milletin ve belli kişilerin suçu bizzat kendilerinde arama isteksizliklerine sık sık temas ettim. İfade tarzındaki sertliği şahsî iktidarsızlık duygusundan ileri gelen bu görüşlerin birçoklarının hoşuna gitmediğini biliyorum. Haklı olduğumu kesinlikle iddia etmiyorum. Zamana ve kendi benliğime kapıldığımı biliyorum. Buna rağmen faaliyetimin ikinci derecede ehemmiyet arzeden bu bölümünün sorumluluğunu da tamamen üzerime alıyor ve günümüz vasat insanını kaydedilen gelişmenin yüceliğine, zevk verici ve sorumsuz modernliğine olan körükörüne inancında sarsmayı bu anki dünyamız için zararlı değil, bilakis iyi ve yararlı görüyorum.

İkincisi, duruma bağlı olarak zaman zaman kaleme aldığım yazıların yanında başka çalışmalarım, yani eserlerim de var. Bunlarda insanlık trajedisine önemli yer verildiği halde, gene de hepsinde bir inanç dile getirilmiştir. Bu inanç, hayatımızın ve sıkıntılarımızın bir defaya mahsus ve doğmatik olarak ifade edilen mânasından ziyade, böyle bir mânayı her ruha bahşeden ve önceden sezerek kavrama ve kendini yücelterek kurtarma imkânınadır. Bir makaleme, bana yazdığınız açık

mektubun başlığına çok benzer bir başlık vermiş ve bu makalemde zamanımız şairinin görevi hakkmda şunları yazmıştım:

«Bizleri çepçevre kuşatan acımasız ihtiyaçların ve teneffüsü mümkün olmayan makine dünyasının havası içinde boğulup gidiyoruz. Ama kendimizi bütünden koparamıyor ve olanları dünyadaki alınyazımız, görevimiz ve sınavımız olarak kabul ediyoruz. Bu zamanın hiçbir idealine inanmıyoruz; insanın ölümsüzlüğüne, kendisine yabancılaştırılamayacağına ve her cehennemden tertemiz olarak çıkabileceğine inanıyoruz. İnsanlığın ruhen tehlikenin içinde ve uçurumun kenarında bulunduğunu gizlemiyoruz. Aynı şekilde onun ölümsüzlüğüne olan inancımızı da gizleyemeyiz».

Bu sözleri tarafınızdan teessüfle karşılanan diğer kötümser sözlerimle çelişki içinde bulabilirsiniz. Bu mümkündür. Açık mektubunuzda şairden beklediklerinize «olimpik» Goethe'yi örnek olarak gösteriyorsunuz, ancak olimpik bir yerde durmak benim görevim değil. Bu klasik şairin görevi olabilir, benim değil. Umumun ve kendi hayatımın uçurumlarını gizlemek veya onları zararsız göstermek görevinden bir şey anlamıyorum, aksine benim görevim insanlığını kaybetmiş olanda ıstırap ve endişeleri keşfetmek ve onları bugünkü şekilleriyle dile getirmek ve paylaşmaktır. Tabii ki bu arada çelişkiler olacaktır. Hiç şüphesiz kitaplarımda bazı cümleler diğer bazı cümlelerle çelişki içinde bulunabilir. Bunu da kabul etmem lazım. Hayatımın ve eserlerimin bütününe şümulüyle bakan bir kimse, bir ahengi değil, aksine sürekli, ama inançsız olmayan bir ihtirasa karşı bir mücadelenin verildiğini görür.

Şimdi açıklamak ve üzerinde sizinle anlaşmak istediğim son noktaya geliyorum.

Birçok okuyucunun güvenini kazanmış bir şairin liderlik göreviyle karşı karşıya bulunduğunu söylüyorsunuz. İtiraf et-

meliyim ki, Alman gençliği tarafından bu kadar kötüye kullanılan «Führer» (lider) kelimesinden nefret ediyorum. Bizzat sorumluluk yüklenmek ve düşünmek istemeyenlerin lidere ihtiyaçları vardır. Zamanımızın ve kültürümüzün imkânları içinde şair böyle bir görevi üstlenemez. Ancak sorumlu ve örnek olabilir. Bu da onun kendini üstün, sağlığı ve huzuru yerinde biri olarak göstermesiyle değil, liderlikten ve bilgelikten vazgeçerek, sezen ve ıstırap duyan biri olduğu halde yine de okuyucularından aldığı güçle bilen birinin ve rahibin rolünü oynamak dürüstlüğünü ve cesaretini göstermesiyle mümkün olur.

Yazılarımda kendilerine güven verici bir şeyler bulan birçok insanın olması demek, benim gibi ıstırap duyan, inanç ve mâna için mücadele eden, yaşadıkları zamana kuşku ile bakan ve her devrin gerisinde ilahî olanın varlığını huşu ile sezen birçok insanın olması demektir. İşte bunlar şahsımda sözünü ettiğim hususları dile getiren birini görüyorlar. Sıkıntılarını dile getiren bir tipi geliştirmek gençleri ferahlatıyor. Aynı şekilde zayıflar da kendilerinden daha iyi söze hâkim biri tarafından yaşantılarının önemli bir kısmının dile getirilmiş olmasından hem dil, hem de düşünce bakımından ferahlık duyuyorlar.

Tabii ki bu genç okuyucuların çoğunluğu hâlâ memnun değildir. İstedikleri sadece bir dert yoldaşı değil, daha çok bir lider istemektedirler, yakın hedeflerin ve başarıların peşindedirler ve yegâne istekleri eksiksiz bir teselli reçetesidir. Ama bu reçetelerin hepsi de mevcuttur, bütün devirlerin bilgelikleri emrimize âmadedir. Ve bana mektup yazan binlerce atılgan genç, gerçek ve hakiki olana, eski Çin'in, Hindistan'ın, Antik devrin, İncil'in ve Hıristiyanlığın ölümsüz sözlerine işaret ederek en son olarak beni dinlemek arzusunda olduklarını dile getirmişlerdir.

Her devir, her kavim ve her dil bilgelikleri ifade etmek için var değildir. Her yüzyılda söz ustası bir bilge yetişmez, ama buna rağmen bütün devirlerin ve kavimlerin müşterek

hazinede payları vardır. Bütün çağların bilgeliklerini şahsi ıstırapları için avuntu olarak kabul eden ve onları yeniden ve tamamen kendi durumuna uygun şekilde formüle eden bir kimse, gerçek bir kilisenin rahiplerine verdiği yetki ve gücü lider gördüğü kişiye de aynen verir. Ama benim rolüm bir rahibinki olamaz, çünkü arkamda bir kilise yoktur. Buna rağmen binlerce insana ima ve mektup yoluyla öğüt vermeye çalıştıysam da, bunu hiçbir zaman lider olarak değil, sadece bir dert ortağı ve ağabey olarak yaptım.

Size meramımı anlatamayacağımdan korkmuştum, ama gene de sizi ikna etmek istedim. Tabii ki tutum ve düşüncelerimin değer ve derecesine değil, durumumun zorunluluğuna ve kaçınılmazlığına inandırmak istedim. Bana yönelenlerin ve bende «bilgelik» arayanların hepsi de geçmişe ait bir inançtan yardım görmeyen insanlardır. Onların birçoğuna eski düşünce ve öğretileri ve bu arada günümüzün birkaç Katoliğinin yazılarını bilhassa tavsiye ettim. Ama okuyucularımın çoğunluğu varlığı gizli tutulan bir Tanrı'yı yüceltmek konusunda aynen bana benziyorlar. Yazılarıma gönül verenler belki de hastalar, nörotikler ve toplum dışına itilmiş olanlardır; onların bazıları için tek teselli, belki de benim gibi isim yapmış birinde kendi zayıf ve eksik yönlerini görmeleridir. Benden beklediğiniz gibi kendimi herhangi bir görev için «kesin karar vermek» durumunda görmüyorum. Ben ancak kaderin beni getirdiği yerde kendim için mümkün olanı yapabilirim. Bunlardan biri de şudur: Sahip olduğumdan fazlasını artık ne verebiliyor ne de böyle bir şeyi vaadedebiliyorum. Zamanımızın sıkıntılarından mustarip biriyim, yoksa onun bağrından çıkan bir önder değilim, bir cehennemin içinden geçer gibi onun da içinden geçip gitmek istiyorum, hem de ötede yeni bir masumiyet ve daha değerli bir hayat bulmak ümidiyle. Ancak böyle bir öteyi de şimdi ve burası şeklinde tanımlamak durumundayım. Bunun için hayatımın mânasız olduğuna ve tamamen görevsiz oldu-

ğuma inanmıyorum. Kaosun içinde sabır ve sebat göstermek, bekleyebilmek, mânasız görünse bile hayat karşısında alçakgönüllü olmak, işte bunlar da erdemdir, hem de dünya tarihini yorumlamanın, hayata verilen yeni mânaların ve her türden yeni programların bu kadar ucuz olduğu bir devirde.

Yazılarımı bir süre için ilginç bulanların gelecekte yanılabileceklerine ve onları bir tarafa atmak durumunda kalacaklarına inanıyorum, bunu hatta kesin olarak biliyorum. Onların yerini yenileri alacak ve onlara insan olma yolunda bir parça da olsa yardımım dokunacaktır. Bunların gelişmeye devamlarını, benden daha güçlü taraftar arayıp bulmalarını ve cesaretle yollarında ilerlemelerini temenni ediyorum. Kuşku uyandırsam bile kendi yolumda yürümeliyim.

Thomas Mann'a

1933 (Pantkot yortusundan sonra)

Sevgili Bay Mann,

Haberinizi almak bizleri gerçekten sevindiriyor. Güzel mektubunuz için teşekkür ederiz. Basel'den dolayı üzgünüm. Bunu neden bir tür komşuluk olarak hissettiğimi şahsen tam olarak bilmiyorum. Almanlara özgü bir vatan sevgisiyle şimdi birtakım harikulade ve etkileyici örnekler yaşanıyor. Kapı dışarı edilmiş Yahudiler ve komünistler vardır. Bunlar arasında hiç de hissi olmayan bir kahramanlığın ortak tutumu içinde oldukça önemli adımlar atmış olanlar olduğu gibi, bir an bile gurbet görmemiş ve kendini boşlukta hissetmemiş olduğu halde şu anda derin bir vatan özlemini çekenler de vardır. Savaş zamanında bunun bana ne kadar güç geldiğini ve içimdeki Almanya sevgisinin hissi kısmını söküp atmak için ne kadar zamana ihtiyaç duyduğumu düşündükçe meseleyi daha iyi anlıyorum.

Her zaman sizden sık sık ve candan söz ediyoruz. O günden beri buraya ziyaret için bir hayli gelen oldu. Bunlardan birkaçına, diğer duygular bir yana, size Almanya'ya olan bağlılığınızdan dolayı duyduğum yakınlığı aynen duydum. Uğradığınız hakaretlerin tarzını da savaştan bu yana bilirim; şimdi bile aynı şeyleri edebiyat veya yayınevlerinin bültenlerinde zaman zaman okuduğum oluyor.

İtiraf etmeliyim ki, bu defa Almanları ve Almanya'yı ilgilendiren olayları savaş günlerindeki kadar heyecanla yaşamı-

yorum. Artık ne Almanya'nın üstüne titriyor, ne de ondan dolayı utanç duyuyorum, aksine az etkileniyorum. «Birleştirmek» ne kadar çok slogan oluyorsa, canlı olana ve ortak bilincin reddettiği fonksiyonların kaçınılmazlığına ve meşru kılınmasına olan inancım da o ölçüde içtenlik kazanıyor. Düşündüklerimin ve yaptıklarımın Almanlıkla bir ilgisinin olup olmadığına dair bir hüküm vermek durumunda değilim. Ne var ki, Almanlıktan çıkamam; Almanların anlamsız davranışlarına ve tumturaklı sözlerine fert olarak karşı çıkarak onlardan nefret etmekle, öyle zannediyorum ki, sadece kendime değil, halkıma da hizmet ediyorum.

Hepinize en içten selamlar! Çok kurak bir mevsim geçirdik. Bahçeye süzgeçli kovalarla su taşımak üzereyken birden yağdı ve artık herkes kendi çiçek tarhlarının kenarından utanç duymadan tekrar geçebiliyor. Ninon'un iyi beslediği iki körpe kedi ailemizi büyüttü.

İyi dileklerimle.

Carlo Isenberg'e

Stuttgart, Ocak 1933

Sevgili Carlo,

Mektubunuz için teşekkürler. Haberinizi almak beni mutlu etti. Seyahate çıkmam güç olduğundan bildiğin bir şeyi burada tekrarlamak istiyorum: Şayet mümkünse ve istiyorsan kısa veya uzun bir ziyaret için dinlenmek ya da çalışmak gayesiyle bize gelirsen seviniriz. Tek eksiğimiz bir piyanodur.

Sorularını iyi cevaplandıramayacağım. Protestanlık konusunda haklısın: Protestanlık derken bununla tabii ki bildiğim, yaşadığım, tattığım, maddi ve manevi çöküşünü hep birlikte yaşadığımız Protestanlığı kastetmiyorum. Tarih konusunda fazla bilgim yoktur. Bunun için «protestantizm» gibi bir sözü kullanma hakkını kendimde görmüyorum. Kilise denen şeyi ancak Katolik biçimde mümkün görüyorum. Böyle bir şeyi her şeye rağmen kabul edemediğim için, benden önceki gerçek Protestanların yaptığı gibi, ben de «protestantizm» yolunu sonuna kadar takip ettim. Aynı şeyi daha önce en güzel biçimde Lessing yapmıştı, aynı şekilde Schrempf de davranmıştı.

Musikide ise Bach'a kadar, hatta Bach ve Mozart dahil, hep Alman klasizmini görüyorum. Goethe, Schiller, Herder, Lessing, bunlar değerli şahsiyetlerdir. Ama klasik değiller. Çünkü onlar büyük bir mirasın üzerine ne bir kubbe örmüşler, ne de ciddi ve yeni bir ülkü getirebilmişlerdir. Ortaçağdan sonra Almanya dünyaya ne vermişse musikide vermiştir. Arasıra Hıristiyanlıktan bende bir şey var mı, yok mu veya Hıristiyanlığın son ve saf biçimlenişinin nerede olduğunu düşününce ak-

lıma hemen Bach'ın kantatları ve pasyonları geliyor: Hıristiyanlık son olarak edebiyatta değil, kantatlarda ve pasyonlarda bir biçim almıştır ve bugün bile kilise musikisi ile bu nehrin kenarında oturuyorsan, böyle bir yer her şeye rağmen ıyi bir mevkidir.

Ekhart'a gelince durum şöyle: Onu yeterince tanımıyorum. «Mistik» denen şeyi ise, önceleri Hıristiyanlığa ve Almanlara özgü biçimlerde aramak yerine hep şarka özgü biçimlerde aradım. Luther'in bundan vazgeçişi ve Alman teolojisine olan ihaneti (bunu köylülere yapılmış bir ihanet olarak telakki ediyorum) beni bu konuda farkında olmayarak korkutmuş olabilir. Bir Alman Ekhart'ım var ve onu bir kere daha okuyarak görmek istiyorum, ancak gözlerim istediğim kadar okumama müsaade etmiyor. Bu sene kayak da yapmıyorum. Bir sebepten dolayı yazık oluyor: En fazla 60, yaşıma kadar kayak yapmam mümkün, işte geriye kalan bu birkaç yıldan birini istemeyerek kaybediyorum. Bunun yerine pek yakında kısa bir süre için Bavyera'ya göz doktorumuzla buluşmaya gidiyoruz.

Allahaısmarladık. Candan selamlar.

Postdamlı Bir Üniversite Öğrencisine

Şubat 1933

Mektubunuz elime geçti, ancak bununla durumunuz hakkında tam anlamıyla bilgi sahibi olduğumu söyleyemem. Bana öyle geliyor ki, siz bizzat kendinizden şüpheleniyorsunuz; çünkü çok büyük iddialar peşindesiniz. Bu ise «kabiliyetli insanların», yani kendilerinden bir şey çıkabilecek insanların bir karakteristiğidir. Bunların birçoğu ben ile dünya arasında bir orta yol bulamadıkları için mahvolup gidiyor. Her «kabiliyetli», yüksek derecede kişilik sahibi insan için gençlik yılları zordur. Çünkü bu devrede kişiliğin oluşumu insanı çevreden tecrid eder, mücadele ve tereddütlere yol açar. Daha sonraları başka bir tehlike belirir: Gelişim yıllarının bir gereği olarak bilhassa en kabiliyetliler kendi benliklerinin tutsağı olmaktan en zor şekilde kurtulurlar, ama dünya ile verimli bir ilişki içine giremezler.

Başkalarının size yol göstermesine gerek yoktur, kendi yolunuzda yürümeyi denemelisiniz. Ya vazgeçip başkalarına uymaya çalışacaksınız, ya da yaratılış itibarıyla vasatın üstünde olduğunuzu kabul edeceksiniz. Her ne kadar bir hedef görmüyor ve istikbalde hayatın sizin gibi bir insanı nereye götüreceğini bilmiyorsanız da, gene de kendinizi ve tahsilinizi ciddiye almak ve kendinizden bir şeyler yapmak zorundasınız. Zamanımızın ihtiyaç duyduğu ve istediği becerikli bir memurluk ve çalışkanlık değil, kişilik, vicdan ve sorumluluktur. Akıl ve kabiliyet bakımlarından bir bolluk var, ancak bunlar fazla bir şey ifade etmez. Bir de bu noktadan durumunuzu gözden geçirmeyi deneyiniz. Bakarsınız daha ileriye götüren düşünceler akla gelir.

Wilhelm Gundert'e
Tokyo

11 Şubat 1934

...Yılın politik olayları karşısında sakin ve tarafsız davrandım. 22 yıldan beri İsviçre'de yaşıyorum ve İsviçreliyim. Böyle biri olarak nasyonalizmden fazla bir şey yok bende. Senin de ifade ettiğin gibi, insanın böyle zamanlarda «halkının yanında olması gerektiği» doğrudur, ancak bu çeşitli tarzlarda olabilir. Büyük velveleye katılmakla, Yahudilere, maneviyata, Hıristiyanlığa ve insanlığa karşı başlatılan tahriklere katılmakla bir insan halkına fazla faydalı olamaz. «Halk» için «büyük zamanlar» nefret ve savaş hazırlığı zamanlarıdır. Biz *aydınlar*, kendimizi bu şekilde sevimsiz göstermek pahasına da olsa mümkün olduğu kadar sessizliği tercih etmeliyiz. Ancak bu şekilde halkın yanında olabiliriz, aksi takdirde onun hırslarını, barbarlıklarını tasvip edemeyiz. Böyle şeyler için yaşamıyoruz.

Bu arada herhalde *Tefekkür* adlı şiirim eline geçmiştir. Şiir, «ırk» dindarlığından sarhoş olduğu için manevi üstünlüğü tanımayan günümüz «Alman» Hıristiyanlığından tamamen uzak olarak bir inancı oldukça sert bir ifade tarzında dile getiriyor.

Thomas Mann'a

Temmuz 1933

Sevgili Bay Mann

Oğlunuz Michael'den güzel bir mektup aldım, cevabım ilişiktedir. Eşlerimiz de mektuplaştılar. Şimdi de mektup yazma sırası bende. Son zamanlarda yapılacak çok işim olduğu halde gene de devamlı sizi düşündüm. Bana sık sık hatırlatılıyorsunuz ayrıca. Birincisi, Altenburg'da bildiğiniz şu Fiedler meselesi sayesinde. Daha sonra Bruno Frank bize geldi ve sizden o kadar güzel ve iştiyakla söz etti ki, bundan mutluluk duydum âdeta. Frank'la 1908'deki ilk karşılaşmamı düşündüm, daha o zamanlar sizi kendisine rehber ve örnek edinmişti. İşte bu ve buna benzer şeyler sizi bana hatırlatıyor.

Burada bulunduğunuzda size iki yıldan beri planladığım kitabımın önsözü hakkında bilgi verme korkaklığını yenmediğim için biraz üzgünüm. Bir yıl kadar önce yazılan bu kitap, Almanya'nın bugünkü manevi durumunu önceden öyle tam dile getiriyor ki, bugünleri yeniden okurken korktum.

Ayrılışınızdan hemen sonra, aralarında yıllardır bir tarafa bıraktığım *Buddenbrooks* ve *Königliche Hoheit*'ın da bulunduğu eserlerinizi, kısa bir süre için de olsa, yeniden okumak istedim. Ne var ki, gözlerimin durumu bu arzumu gerçekleştirmeme müsaade etmiyor. Fakat gene de gayret ederek akşamları *Buddenbrooks*'u okuyoruz; eşim onu bizlere hevesle okuyor. Böylece bütün akşam boyunca en canlı şekilde aramızdasınız.

Bu defa Almanya'daki ve oranın edebiyatındaki rolüm, hiç olmazsa sizinkinden rahattır. Resmi hiçbir görevim yok. Hitler gençliğini kendi Alman şairlerine yönelmeye çağırma konusunda kendimi ne dipçik kullananlar arasında, ne de kendilerinden uzak durulması ihtar edilen «asfalt edebiyatçıları» arasında görüyorum. Bu defa unutuldum. Buna fazlasıyla seviniyorum, ancak bunun bir görmemezlik olduğunu ve her an değişebileceğini de unutmuyorum.

Rayş'ten, bilhassa rejim taraftarlarından aldığım mektuplar çok ilginç. Hepsi de 42 derecede yazılmış. Birtakım yuvarlak laflarla birlikten, hatta şimdi Rayş'te hâkim olan hürriyetten söz ediliyor. Takip eden satırlarda ise Katoliklere veya sosyalistlere yapılmakta olan kötü muamele hararetle anlatılıyor. Savaş ve kin duyguları coşturulmuştur, tıpkı 1914'teki hava. Ancak o zamanki tabiilikten yoksundur şimdiki duygular. Kana ve başka şeylere mal olacak. Fazlasıyla kötülük kokuyor. Buna rağmen birçoklarında gördüğüm mavi gözlü coşkunluk ve fedakârlık beni zaman zaman etkiliyor.

Allah tahammül versin! Kısa zamanda tekrar görüşmek dileğiyle.

Thomas Mann'a

1933 sonu

Sevgili Bay Mann,

Jacob metnini okuyalı epey oldu. ...Kitaptan aldığım büyük zevkten dolayı size teşekkür ederim. Beni büyüleyen birçok ayrıntıyı saymak mümkündür, ama daha önce yazdığınız bir kitapta olduğu gibi, bu kitapta da beni en çok hayran bırakan şey, yeknesaklık, sağlamlık, dokudaki sıklık, fevkalade bir biçim ve bütünlük arzusundaki sadakattır. Bugün hikâye yazmanın ve anlatmanın özünü teşkil eden ve temelde imkânsız olarak kabul edilen, ama sizin böyle bir çabada bir an için bile olsa taviz vermeden hikâye yazmak ve anlatmak istemenin esprisi olarak gördüğünüz basit ve melankolik tarzdaki alay da en ince ayrıntılarına kadar hoşuma gitti. Böyle bir şey, yani mümkün olmayana teşebbüs ederek bile bile trajik olanı fiilen üstlenmek, birçok noktada değişik özellikler gösteren ve değişik ilişkiler içinde yetişmiş olan bendenize çok sempatik ve yakın geldi. Bu kitap, sessizliğiyle saçma ve güncel sorunlarla dopdolu bir zamana öyle güzel hitap ediyor ki! Figürlerin hemen hepsi gerçek dünyanın figürlerinden daha gerçek, daha hakiki ve daha kusursuzdurlar. *Laban*'ınızla ferdi heyecan ve yakınlık duymayan okuyucu olmayacak.

...Gözlerim el verdiği ölçüde, 18. yüzyılın sevgi dolu biyografilerini okuyor ve gerçek verimliliğin ne demek olduğunu artık bilmiyorum. Bu arada iki yıldan beri tasarladığım matematiksel ve müzikal oyun planıma ilişkin düşüncelerim giderek bir kütüphaneyi ciltlerle dolduracak biçimde büyüyor, an-

cak bunlar hayalimde yer ettikçe ve bütünleştikçe gerçekleşme imkânları da zayıflıyor.

Yöremiz beyazlara bürünmüş ve lapa lapa kar yağıyor. Bayan Mann'a, kıza ve oğlana lütfen selamlarımı söyleyiniz. Yeni yılınızı en iyi dileklerimizle kutlarız

Prof. Toshihiko Katayama'ya
Tokyo

Ağustos 1934

Sevgili Meslektaşım,

Güzel mektubunuz beni mutlu etti, bunun için candan teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca *Lauscher* (Dinleyen) hakkındaki makalesiyle ölüme atfen yazdığınız güzel güneş şiiri için de teşekkür ederim.

Lauscher makalenizle ilgili olarak ima ettiklerinizi anlıyorum. Hayatım boyunca çeşitli isimler ve imajlar altında iki ayrı ruhla yaşadım, apollonik - dionistik terimleri gençlik çağında bir süre kelime haznemde yer edindi. Daha sonraları bu «iki ruhu» iki kutuptan daha başka türlü görmeye ve yorumlamaya alıştım. Bu kutuplar arasındaki akım ve gerilim, mücadele ve ıstıraba sebebiyet verebilir. Ama hayat böyledir.

Tokyo'da *Berliner Rundschau*'yu bulabilirseniz, mayıs 1934 sayısında küçük bir hikâyemi göreceksiniz. Birkaç yıldan beri neyle meşgul olduğumu bu hikâyeden çıkarabilirsiniz. Çünkü bu, yıllardan beri düşüncelerimi yansıtan büyük bir edebiyattan küçük bir parçadır.

Japonların Alman edebiyatına gösterdikleri ilgi beni her zaman mutlu kılmıştır. Birkaç yıl önce Avrupa'da öğrenim görmüş bir Japon öğretmen ziyaretime geldi. Almanya'da Goethe, Heine ve bunlar gibi diğer şairlerin doğdukları ve yaşadıkları yerleri ziyaret etmişti. Benim doğup büyüdüğüm şehirde de bulunmuştu ve bana bunları anlatmak için Montagnola'va

geldi. Almanya'da bunu yapabilen çok az insan var. Ya sizin *Lauscher* hakkındaki makaleniz! Bir yıl önce unutulmuş olan *Lauscher* yeniden yayınlandığında, Alman basını buna en ufak bir yer bile vermemiş ve bu eski kitap «tozlanmış ve romantik» bulunduğundan eleştirilmeye bile yanaşılmamıştı. Öyle zannediyorum ki, Japonya'da da Goethe'yi tercüme etmeye ve güzel şiirler yazmaya hiçbir surette yanaşılmıyor. Ama ben hayatım boyunca doğuyu sevdiğimden dolayı doğu milletlerinden birinin benden bir şeyler bilmesine ve benimle ilgilenmesine seviniyorum. Uzaktan her şey güzel göründüğü için, Japonya'nız da bana zaman zaman bütün günlük çekişmelere rağmen çok huzurlu ve manevi geliyor.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bizde de maneviyattan yana bir eksiklik yoktur. Eksik olan, mistik anlamda derinliğe inmedir. Küçük bir Katolik elit tabaka dışında bir konuya tazimkarane ve tasavvufî mânada yönelme bugün Avrupalıların hemen hemen bilmediği bir şeydir. Oysa sizde bu hususta Budizmden kalma bir gelenek hâlâ yaşamaktadır.

Ama gene de çocuksu politik dünyanın bütün ihtiraslarına ve çılgınlıklarına rağmen her yerde ve bütün milletlerde tarihi bir iddiası olmayana ve fetih niyetinde olmayan, aksine düşünmek, derine dalmak ve musiki yapmak gayesinde olan küçük tarikatımızın mensuplarının olmasına seviniyoruz. Bu noktada kardeş ve meslektaşız, ney ve kemanımızı mümkün olduğu kadar iyi ve temiz çalmak istiyoruz.

Size ve W. Gundert'e candan selamlar.

Prof. C. Brinkmann'a
Heidelberg

Baden, Aralık 1934

Başka bir fakülteden olan pek değerli ve sevgili meslektaşım,

Kısa mektubunuz için teşekkür ederim. Beni mutlu etti. Daha Baden'de iken mektubunuzu aldım. 5-6 gün daha buradayım. Ondan sonra Montagnola'ya dönüyorum.

Mektubunuzda bir söz beni tereddüt içinde bıraktı. «Ölçüye duyulan ihtiyaç» şeklinde görüşümün tamamen Almanlara özgü olduğunu söylüyorsunuz. Aynı görüşte değilim. Almanlara özgülük bunun zıddıdır. Almanlara özgü olan şeyler, ölçüsüzlüktür, dinamik olana, gençlerin yapabildiği şeylere karşı dikilmek, telaşa ve bu türden tüm meziyet ve iptilalara hayranlık duymaktır. Greklerden ve Fransızlardan bize güzel örneklerle intikal eden «ölçü», daha ciddi bir şekilde klasik Çinlilerde vardır. Bunun için bu bana millî değil, millî olmanın üstünde bir insan ihtiyacı, başka bir deyişle sesi aynı zamanda insanlık ve hayat birliği düşüncesini hatırlatan ruhun ihtiyacı gibi geliyor. İnsanı benliğinden, millet benliğinden kurtaran ve onu ilahî birliğe kavuşturan bu yüce kabiliyeti sadece bir millete maletmek ölçüye duyulan ihtiyacın zıddı gibi bir şey geliyor bana. Hayır, bu ihtiyaç, vatanperver olmayan Goethe'nin Almanlığı kadar Alman'dır. Aynı şekilde yargılanan Sokrat'ın Grek oluşu ölçüsünde Grekçedir. Bu ihtiyaç kendini beğenmişlikle makinelitüfeklerin ötesinde bir şeydir. Bir yanlış anlamaya yol açmak istemedim. Yapabilirseniz, *Neue Rundschau*'nun mayıs ve aralık sayılarına bir göz atınız.

Selamlar.

Stuttgartlı bir bayan okuyucuya

23 Şubat 1935

Hanımefendi,

Mektubunuza kısa bir cevap vermeye çalışacağım. Ömür boyu kendime uygun olan dini aradım. Hakiki dindar bir aile içinde büyüdüğüm halde, yine de bana telkin edilen Tanrı'yı ve imanı benimseyemedim. Bu, kişiliğin derecesine göre bazı gençlerde daha kolay veya daha zor olur. Şahsen buna kabiliyetliyim. Önceleri tamamen ferdi olarak aramak zorunda kaldım, yani önce kişiliğimi oluşturmak için çaba sarfettim. *Demian*'da anlatılanlar bununla ilgilidir. Daha sonraları birkaç yıl bilhassa Hint Tanrı imajını benimsedim, bunu takiben zamanla Çin klasiklerini tanıdım. Bütün bunlardan sonra tekrar kendisiyle yoğrulduğum inanca yavaş yavaş dönerek onu daha yakından tanımaya başlayınca artık gençliğim de çoktan gerilerde kalmıştı. Bunda klasik Katolik Hıristiyanlığın etkisi olmuştu, ama ben Hıristiyanlığın Protestan biçimlerini de tanıyıp öğrenmek istiyordum. Bu sırada Yahudi edebiyatında, mesela Bubers'ın *Tanrı'nın Devleti* gibi yeni Yahudi eserlerinde bana hitap eden güzel ve teşvik edici bazı şeyler buldum. Hiçbir zaman bir cemaata, kiliseye veya gruba mensup olmadım. Bugün kendimi bir Hıristiyan sayıyorum. *Tefekkür* adlı şiirim şu andaki inancımı tema olarak dile getiriyor. Bu şiiri 1933 yılı sonunda yazdım ve *Inselbücherei*'da bulunan şiir kitabımın sonuna eklendi.

Knulp hakkındaki sorunuza ilişkin şunları söylemek istiyorum: Bazı moda programlarının aksine ben, okuyuculara insanlık ve hayat için normlar koyan, her şeyi bilen ve ölçü

tayin eden biri olmayı bir şairin görevi olarak saymıyorum. Şair sadece çekici bulduğu şeyleri dile getirir. Knulp gibi tipler de benim için çekici tiplerdir. «Yararlı» değiller, ama zararları da fazla yoktur, hatta faydalı görünen bazı şeylerden de daha az zararlıdırlar. İşte bu gibileri yönlendirmek benim görevim değil.

Daha çok şuna inanıyorum: Şayet Knulp gibi kabiliyetli ve hareketli kişilerin çevreleri içinde bir yerleri yoksa, bunda çevre de suçludur. Okuyuculara bir öğütte bulunmak gerekirse, o da şu olur: İster zayıf olsunlar, ister zararlı olsunlar, insanları seviniz, ama onları yönlendirmeye kalkışmayınız.

Bu kadarı belki işinize yarayabilir. Başka da söyleyecek sözüm yok.

Prof. Arthur Stoll'a
Basel

27 Ocak 1937

Sevgili Bay Profesör,

Selamlarınız ve ilgiyle tetkik ettiğim matbua için teşekkürler.

Doğumunuzun 50. yıldönümünü kutladığınızdan haberim yoktu. Bunun için gecikmiş de olsa tebrik ederim. Böyle yıldönümlerin insanı meşgul ettiğini tecrübelerimden bilirim. Bu yılın yazında aynı şeyi ben de yaşayacağım. Demek ki, sizden on yıl daha yaşlıyım. Çünkü altmışıma gireceğim. Her ne kadar dünyanın ve kültürün başka bir yerinde çalışıyor ve sizden daha değişik şartlarda yaşıyorsam da, yine de ciddi ve manevi çalışmaların almyazıları ve durumları birbirine benzer. Böylece sizde de kutlanmak ve meşhur olmak, diğer tepkilerin yanı sıra istihza tepkisini de yaratacaktır. Yıldönümleriyle meşhur olmak tamamen manevi olan fonksiyonların sosyolojik fonksiyonlara aktarılması veya insanın münferit olarak gösterebileceği manevi faaliyetlerin kitlenin düsturlarıyla, kemiyetle ortak bir payda altında toplanması demektir. Sonuç ise yanlış anlaşılmalardan ibarettir. Ve bunların komik ve zararsız olmalarına sevinmemiz gerekir. Çünkü bunlar trajik de olabilirler....

...Bizden her birimizin kendisine dilediğini size dilerim: Dünya ve iş sıkıntısından kurtularak gerçek manevi ve yaratıcı bir çalışmanın dinlendirici tenhalığına kavuşun ve orada yıllarca hiçbir şeye ulaşamayan gençliğe katılın!

Genç Bir Akrabaya

1 Şubat 1937

...Balzac vesilesiyle sanat hakkında söylediklerinden maalesef fazla bir şey anlayamıyorum. Zaten daha önce ileri sürdüğün bu tür düşüncelerini de anlayamamıştım. Sanatın ekmek kadar gerekli olduğunu ben de biliyorum. Bu yüzdendir ki, birçok fedakârlığı göze alarak sanatçı olmaya çalıştım. Sanatçının belli bir düşüncenin damgasını taşıması gerektiğine (kendin böyle bir damga taşıyor musun?), bir parti veya gruba mensup olması gerektiğine (kendin bir gruba mensup musun?) ve neyin iyi, neyin kötü, neyin ak, neyin kara olduğu hakkında sana veya başka birine danışması gerektiğine inanmıyorum. Zaten buna hiçbir gerçek sanatçı da inanmamıştır. Sanat insanlığın fonksiyonlarındandır. Bu fonksiyonlar insanlığın ve hakikatin beka bulmasını, tüm dünyanın ve insan hayatının Hitlerciler ve Stalinciler gibi nefret uyandıran partilere ayrılmasına sebep olur. Sanatçı, insanları sever, onların dertlerine ortak olur ve onları çok defa siyasetçiden ve bilim adamından daha iyi tanır. Fakat o hiçbir zaman onların üzerinde her şeyin nasıl olması gerektiğini tam olarak bilen bir ilah veya bir redaktör değildir. Çok sevdiğin «tefekkür» kelimesi ne anlama geliyor? Mesela, Mesih yoksulları tereddütsüz sevmiş ve açgözlülüğü yermiştir. Ama hiçbir zaman şekillendirilmiş düşüncelerin, partilerin, ihtilallerin yardımıyla sefaletin ortadan kaldırılabileceğine dair bir program geliştirmemiştir. Aksine o, her zaman yoksulların olacağını en açık şekilde dile getirmiştir. Buna göre, yani senin pek anlayamadığım teorine göre Mesih, «üçüncü boyutta» yaşayan bir münzevidir, tıpkı senin çok hor gördüğün biz sanatçılar gibi. Mektubunda geçen şu hususu

da tam olarak anlayamadım: Asırların akışı içinde sanatçılar kendilerine özel bir bakış noktasını seçmişler. Peki daha önce hangi noktadaydılar? Oldukça hararetli bir şekilde taraf tutmuş, politik faaliyetlerin, sosyalistlerin vb. sözcülüğünü yapan yeteri kadar sanatçı olmamış mıdır? Böyle bir şey onları ve eserlerini zerre kadar daha iyi veya daha kötü yapmamıştır. Gerçek duygularını ve düşüncelerini oportünizmden dolayı inkâr eden ve böylece başkalarını yanıltan bir sanatçı veya aydının ahlaksız olduğu konusunda hemfikiriz. Ama diğer taraftan daha iyi görünmek için bir gruba kayan veya kendini satan bir sanatçıya da cidden inanmazsın.

Beni asıl üzen şey, benim senin gözünde sanatı özel bir şey olarak telakki eden, iyiyi ve kötüyü birbirinden ayıramayan, sadece «dehâ» veya «dehâsızlığı» tanıyan biri olmamdır! Gerçekten benim hiçbir şeyimi okumadın mı? Programları ve formülleştirilmiş düşünceleri, insanları son derece aptallaştırdıkları için, ciddi olarak reddettiğimi, iyi ve kötüyü birbirinden ayırmak için çok hassas bir vicdana sahip olduğumu hiç hissetmedin mi? Sevgili H., bir partiye katılsam bile büyük çapta başarı ve nüfuz sahibi olmam gerekir, aksi takdirde bütün radikal partiler yüzüme tükürür. ... Bugün tanınmış şairlerden ömrünün sonunda komünizme yönelen tek şair André Gide'dir. Ciddiye aldığım bir şairdir, ancak komünistlere oyunu ve adını vermekle büyük bir hayal kırıklığına uğradı ve şair olarak etkisini kaybetti. Sonra kendi kabuğuna çekildi ve şu anda susuyor.

Yüzyılların akışı içinde binlerce düşünce, parti ve program olmuştur, binlerce ihtilal yapılmıştır. Bunlar dünyayı değiştirmiş, belki de ileri götürmüştür, ama programlarından ve düşünceleriyle hiçbiri devrini aşamamıştır. Birkaç gerçek sanatçının, bilgenin, sevenin ve fedakârın ortaya koydukları imajlar ancak devirlerini aşmışlardır. İsa'nın, bir Grek veya başka bir şairin sözü yüzyıllardan sonra binlerce defa insanları

etkilemiş, uyandırmış ve insanlığın ıstırabını ve mucizesini görmelerini sağlamıştır. Bu sevenler dizisi içinde binlercesinden sadece bir tanesi olmak arzum ve emelimdi, yoksa «dahî» olarak bilinmek arzum değildir.

Ne yazık ki böyle. Ne yazık ki, bir şeyi önyargısız sevebilmek ve ona inanabilmek için gerekli olgunluk ve sevgiden hâlâ yoksunsun. Ama hayat bizlerin ve arzularımızın üzerinden akıp gidiyor. Hepimizin bir sınavdan geçirildiğine ve yargılanacağına inanıyorum.

«Ekmek pişirmek» ten söz ediyor ve bununla sanatı mukayese ediyorsun. Ama bir fikri hararetle savunan ve her ekmeğin içine partisinin bir oy pusulasını koyarak pişiren bir ekmekçi, ekmeğini yiyenler tarafından pişirdiği ekmeğin iyi olup olmadığı hazmının kolay olup olmadığı ve güç verip vermediği gibi konularda sürekli olarak yoklanır. «Özel» bakış açılarını küçümsediğin Homer, Goethe ve diğer şairler şayet ekmeklerini iyi pişirmemiş olsalardı, bugün bile onların ekmeği insanlar için iyi bir besin olmayacaktı.

Bu kadar yeter. Zaten mektupla da bu konuda bir ilerleme sağlanmaz. Üstelik bu tartışmamız Balzac'tan kaynaklandığı için benim için fazla önem taşımaz ve yarar yerine zarar getirir. Bir Dostojewski'den öyle küçültücü sözlerle söz etmezsin herhalde. Gerçi o da ateşli bir milliyetçiydi....

R. J. Humm'a
Zürih

8 Temmuz 1938

Sevgili Bay Humm,

Mektubunuza çok sevindim, hemen teşekkür etmek istedim, ama son zamanlarda, bilhassa 11 marttan bu yana mültecilerden dolayı öylesine endişeliyim ki, zihnim işleyemez hale geldi.

...Beni bir sütun gibi görüyorsunuz (caro amico), oysa ben kendimi daha çok yarısı ince tellere ayrılmış ve birçok ağırlığı taşıyan ince bir halata benzetiyor ve ilave edilen her yeni ağırlıkta koptu kopacak duygusunu taşıyorum. Buna rağmen sütun ile neyi kastettiğinizi biliyorum. Bende iman gibi bir şeyi seziyorsunuz. Beni ayakta tutan bu inanç, kısmen Hıristiyanlık mirası, kısmen de sadece eğitimden kaynaklanmayan ve sadece münevver olmanın gereği olarak mevcut olmayan bir insan sevgisinden oluşuyor. Doğru bulduğunuz bu inancımı dile getirmekte güçlük çektiğimi söylüyorsunuz. Ben insanın en derin bataklıklarda bile kaybolamayacağına, en koyu yozlaşmalardan kendini kurtarabilen mucizevî bir güç olduğuna inanıyorum. İnsanın sahip olduğu bu güç, her zaman ümit verici ve imrendiricidir. Onun daha ulvî imkânları hayal etmesini sağlayan ve onu hayvandan ayıran bu güç hiçbir zaman değişmez. İster buna bugün din, yarın akıl, başka zaman da başka bir ad verilsin, değişen bir şey olmaz ve aynı güç sürekli olarak var olacaktır. Gerçek insan ile hayal edilebilen insan arasındaki bu gelgit olayı, dinlerin Tanrı ile insan arasında kabul ettikleri ilişkinin aynısıdır.

İşte beni asıl ayakta tutan insanlara olan bu inançtır, başka bir deyişle hakikat duygusunun ve düzene duyulan ihtiyaç duygusunun insanın yaratılışında mevcut olduğuna ve bunun değiştirilemeyeceğine olan inançtır. Bunun dışında günümüz dünyasını bir tımarhane ve insanı son derece tiksindiren ve sansasyon uyandıran kötü bir sahne gibi görüyorum. İnsan, sarhoşları ve delileri seyrediyor duygusuna kapılıyor: Bunlar günün birinde kendilerine geldiklerinde ne kadar utanacaklar!

Bir kitabınızın hazır olmasına sevindim. Sizin dilinizle benim dilim arasında, problemlerinizle problemlerim arasında bir kuşağın sınırı vardır. Çok defa sizden elli yıl daha yaşlıymışım gibi bir duyguya kapılıyorum. Aynı şekilde siz de bana zaman zaman daha yaşlı geliyorsunuz. Buna rağmen bu sınırın ötesinde bir akrabalık ve gerçek bir meslektaşlık, aynı yapının muhtelif yerlerinde çalışan iki insanın mesai arkadaşlığını hissediyorum. Diğer taraftan en çocuksu ve en hayvanî güdülerin kendilerini «dünya görüşleri» vb. olarak ortaya koymalarına ve dinî jestlere bürünmelerine anlamak isteğiyle değil, hayretle bakıyor ve gittikçe aptallaşıyorum. İnsanı sınırsız politize edilebilir gördüklerinden dolayı bu sistemlerin Marx'ın sosyalizmiyle ortak yönleri çoktur. Şahsen bugünkü dünyanın çektiği sancıları bu yanılgının önemli sonuçlarından biri olarak telakki ediyorum.

Yeteri kadar laf ettim, hemen işe başlamam gerek. Ama edebiyata değil, sabah postasına.

Prof. Emil Staiger'e
Zürih

Ocak 1944

Pek Değerli Bay Profesör,

Güzel mektubunuz beni gerçekten mutlu etti. Kitabım kamuoyu ile ilk nahoş yüzleşmesini yaşadıktan ve aralarında tek ciddi kişinin Prof. Faesi'nin bulunduğu tefrika yazarları tarafından tartışıldıktan sonra şimdi de içinde kendileri için düşünülen okuyucularda etkisini yavaş yavaş gösteriyor. Bu etkinin şu ana kadar en güzel belirtisi mektubunuz oldu. Bana öyle güzel ve zengin bir yankıyı ulaştırdı ki, bugün en kötü günüm olmasına rağmen yine de mutluyum.

Aslında bu kitapla ne doğmatik mânada bir ütopyayı, ne de bir kehanette bulunmayı tasarladım. Sadece dünya tarihinin birçok dönemlerinde gerçekleştirildiği sezilebilen ve benim meşru ve hakiki ülkülerden biri olarak telakki ettiğim bir şeyi dile getirmeyi denedim. Bunu yaparken imkânsıza, insan ötesine kaçmadım ve sahte tavır takınmadım. Mektubunuz da bunu göstermektedir. Bundan mutluluk duyuyorum. Bu kitap üzerinde çalışırken etrafımda bir sürü ruh dolaşıyordu: Beni eğiten ruhların yanı sıra insanî bakımdan her türlü gösterişten uzak, efsanevî ve tarihî ruhlarla Çin bilgelerinin ruhları da vardı. Kitabımda hâkim tutumun canlılık ve sadeliği hakkındaki sözleriniz kadar kitabın mânası ve muhtemel etkisi hakkındaki sözlerinize de sevindim. Siz bu mânayı kitabın ön kapağında yer alan ve aşağı yukarı şunu ifade eden kısa vecizede buluyorsunuz: Bir düşünceyi yeminle teyit ve tasdik etmek,

bir gerçekleşmeyi dile getirmek aslında bu gerçekleşmeye doğru atılan küçük bir adımdır (paululum appropinquant). Buradaki görüşünüz de benim için bir teyittir.

Bana bahşettiğiniz mutluluktan dolayı size teşekkür ederken sizi bazı çalışmalarınızla, örneğin *Trivium*'da tanıdığımı ve beğendiğimi de belirtmek isterim. Çok zaman şu duyguyu taşımışımdır: Burada çalışanlar düşüncelerime de ehemmiyet verir.

Sizi görmek beni mutlu edecektir. Ne var ki, artık ziyaretlerde bulunmayacak kadar hareketsizleştim. Şayet ilerde buralara yolunuz düşerse beni ve eşimi ararsınız.

Glasperlenspiel'de Kadınlara Niçin Yer Verilmediğini Soran Bayan Bir Okuyucuya

Şubat 1945

Sorunuzu cevaplandırabileceğimi zannetmiyorum. Tabii ki bu da sebepsiz değil. Ne var ki, bu sebepler de tatmin edici olmayacak. Bir edebî eser sadece düşünülenden ve arzu edilenden meydana gelmez, büyük ölçüde yazarın da bilmediği veya en azından sezebildiği faktörlerin bir sonucudur.

Meseleye şu gözle bakılmasını tavsiye ederim: *Josef Knecht*'ın yazarı yaşlanmakta olan biridir ve kitap bitirildiğinde artık yaşlanmıştır. Bir yazar yaşlandığı ölçüde ihtimamlı olmaya ve bildiği şeylerden söz etmeye ihtiyaç duyar. Bir parça hayat demek olan kadın, yaşlanan erkek tarafından önceden gâyet iyi bilindiği halde gittikçe ondan uzaklaşıyor. Ve giderek erkeğin artık hakkında bir şey bilmediği bir sır oluyor. Bu aşamada erkeğin yaklaşımı manevi olmaktan öteye gitmiyor.

Hayal gücü yerinde olan bir okuyucu, benim *Kastalien*'de gelmiş geçmiş bütün akıllı ve manen üstün kadın tiplerini tasavvur edebilecektir.

Bay S. P.'ye
Innsburck

6 Nisan 1946

...Milletlerin, yaptıklarından sorumlu tutulamayacaklarına dair taşıdığınız düşünce, demokratik dünya tarafından paylaşılmamaktadır. Buna ben de katılmıyorum. Almanya Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra çok şey kaybetti. Kazandığı yegâne değerli şey ise cumhuriyet olmuştur. Bu ise, halkın yüzde doksanı tarafından sabote edilmiştir. 1933'ten itibaren kuvvetlenmeye ve tehlikeli olmaya başladığını belirttiğiniz Hitler, aslında daha 1923 yılında görebilen herkes tarafından tam mânasıyla keşfedilmişti. Münih'teki o alçakça darbesinden sonra kurşuna dizilmeyerek veya ciddi bir şekilde hücreye kapatılmayarak kalebentlikte alaya alındığında ve şımartıldığında dünyada görebilen herkes Almanya'nın başına gelebilecekleri biliyordu. O zaman Alman vatandaşlığından çıkıp İsviçre vatandaşlığına geçtim. Yaklaşan savaş tehlikesinin portresini çizen *Steppenwolf*'u o zaman yazdım.

...Almanlar bir şeye tahammül etmede hiçbir zaman mükemmel olmamışlardır. Ama hiçbir şeyden de kurtulamamışlardır. Dünyaya haydutça ve şeytanî araçlarla saldırarak onu cehenneme çevirmiş olmanın sonuçlarına katılmanız gerekir. Galip devletlerin fazla müsamahakâr ve dindar olmaları elbette daha iyi olur. Ama sizleri bu savaşa zorlayan ve mahveden yine sizlersiniz. Bazı ahlakî uyarılarda bulunmakla buna karşı bir şey yapılamaz. Böyle bir şeyi yeni yıl radyo konuşmasında denemek istedim. Başka da bir şey elimden gelmez.

Dr. P. E.'ye

16 Eylül 1947

...Bunlar önemli noktalar. Mektubunuzun dile getirdiği diğer nokta daha ağır basıyor. Sizin de diğer okurlarımın ve bana mektup yazanların yüzlercesi gibi Thomas Mann'ı küçümsemeden Hesse'yi değerlendirememeniz beni üzüyor. Buna hiçbir mâna veremiyorum. Şayet Tanrı size Hesse'yi anlama, Mann'ı ise anlamama kabiliyetini vermişse ve Alman dilinin bu fevkalade ve eşsiz ustasını idrak etme ve ona layık olduğu yeri verme duygusundan yoksunsanız, bu beni ilgilendirmez. Thomas Mann'ın yalnızca bir dostu değil, aynı zamanda eski ve sadık bir hayranı olan bendenizin ona karşı koz olarak kullanılmasını tuhaf buluyorum. Kimseye ders vermek niyetinde değilim, en azından sizi üzmek istemiyorum. Böyle şey olmaz, ama bu kadarı da söylenmeliydi ve söylendi de.

Thomas Mann'a

Baden, 12 Aralık 1947

Sevgili Bay Mann,

Baden'de tedavi gördüğüm şu günlerde sizden bir mektup almaktan daha iyisini arzu edemezdim. Mektubunuz öyle sevindirici ve umut dolu ki. Bana bir şeyler vaat ediyor. Öteden beri arzuladığım ve bizzat tarafınızdan da ulaşmaya çalışılan iki harika şeyi ortaya koyuyor. Bunlardan biri yıllardan beri icra ettiğiniz *Krull*'un tamamı, diğeri ise son yıllarda üzerinde çok durulan *Faust'un Yorumlanması*'dır (ad usum Germanorum). «Krull» hakkında başka bir şey söylememe gerek yok. Bu tipi ne kadar beğendiğimi öteden beri bilirsiniz. Bu büyük okuma zevkini sadece kendim için arzulamadığımı, büyüleyen bir tarz ve atmosfere sahip olan ve artistik dağ havasında bir gezinti, üzücü güncel sorunlardan arındırılmış bir konu ile uğraşmak şeklinde düşündüğüm bu çalışma üzerinde sizin de uzun bir müddet durmanızı çok istediğimi bilmenizi isterim. Talihiniz açık olsun !

Size yazmadığım süre içinde *Leverkühn*'ü okudum. Büyük ve cüretli bir atış. Tabii ki, sadece konuyu büyüleyici tarzda ele aldıktan sonra onu müzikal alana kaydırarak orada tarafsızlıkla ve sükûnetle tahlile imkân veren soyut tarzı kastetmiyorum. Çünkü böyle bir tarz ancak soyut şeyler için geçerlidir. Hayır, beni asıl hayret içinde bırakan ve heyecanlandıran şey, sizin bu saf bileşimi, bu ideal soyutlamayı sadece ideal bir mekânda bırakmayarak, onu gerçekçi gözlerle bakılan ve insanı sevmeye, gülmeye, nefret etmeye ve tükürmeye teşvik eden bir dünyada ve zamanda ele alışmızdır. Sizden gücenmeye yol

açacak birçok husus burada söz konusudur. Ama artık herkes sizin böyle şeylere aldırış etmediğinize alışmıştır. Şahsen bana, daha ilk okuyuştan sonra *Leverkühn*'ün iç dünyası, dış dünyasından çok daha açık, düzenli ve berrak geldi. Bu dış dünyanın, yani çevrenin Halle teolog karikatürlerine ve sevimli çocuk Nepomuk'a yer verecek kadar figürler bakımından zengin olması, çeşitli şekillerde ışıklandırılması ve şairin tiyatro zevkini ve hevesini kaybetmeyecek şekilde gözetleme deliğini yakınımıza getirmiş olması hoşuma gidiyor.

Gördüğünüz gibi, kitap elimde. Ancak yırtık pırtık bir nüsha halinde. Bana şöyle iyi ve ciltli bir tanesini ayırırsanız minnettar kalırım.

Bir şey daha: Kitabınızın bazı sayfalarında, bilhassa *Leverkühn* müziğinin tahlil edildiği sayfalarda «Glasperlenspiel» in bir yan figürü olan ve oynadığı «boncuk oyunları» melankoli ve ironiyle bitme eğilimi gösteren Tegularius'u hatırlar gibi oldum.

Tedavim bitti. Yakında tekrar eve döneceğim. İkinize Ninon ve dostunuz H. H.'den candan selamlar.

Bay J. H.
Hannover

10 Ocak 1948

... Düşüncelerinizi beğeniyorum, birçokları öyle düşünse ne iyi olur. Ben, olmak ile yapmak arasında bir ayırım yapmayı ve «cani» de muhtemel evliyayı görmeyi Hint düşünürlerinden öğrendim. Bu dünşünceleri kitaplarım sayesinde, bilhassa *Siddharta* sayesinde benimseyen binlerce insan var.

Önemli olan yapmak değil, istektir şeklindeki anlayışa da dikkat etmek gerekir. Bu anlayış olgun insanlar ve milletler için doğrudur, olgun olmayanlar için değil. «İyi eserleri» küçümsemek ve onları «inanç» noktasından hareketle mazur göstermek, daha Luther zamanında küstahça ve tehlikeli olarak telakki ediliyordu. Böyle bir tutum ise ifadesi mümkün olmayan kötülükleri teşvik etmişti. Almanlar, bilhassa bugünün Almanları vaız dinlemeyen bir millettir. Davranış önemli olarak telakki edilmiyor, yalnızca irade her şeyi halletmeye yetiyor. «*İrade*» hakiki veya öyle bilinen ve vatanperverliği savunanların çoğunda olacak ve yarın herkes tekrar vatan adına bugün sonuçları halkı mahveden suçun aynısını işlemeye hazır olacak.

Haklı görünmeye ve haklı olmaya hiçbir değer vermiyorum. Bu konuda tartışmayı sürdürmek de istemiyorum. Çünkü yapmam gereken daha zaruri ve önemli şeyler var. Güzel heyecanınıza benzer yüzlercesine yaptığım gibi neden sırt çevirmem gerektiğini kısaca açıklamak istedim.

Bay H. D.'ye
Münih

Sevgili Beyefendi, 16 Nisan 1948

...Düşünüp taşınmak ile murakabe arasında şu farkı görüyorum: Düşünüp taşınmak aktif bir şeydir, murakabe ise pasif bir halde cereyan eder ve açık bekleyiş esasına dayanır. Şahsi olan her şeyin izalesini ve mümkün olduğu kadar bedenî fonksiyonlara karşı büyük bir bağımsızlığı gerektirir. İnsanı buna en iyi hazırlayan nefes ile ilgili temrinlerdir. Bu temrinler solunum organlarını fazla zorlamamalıdır ve temrini yapan dikkatini tamamen nefes alma olayına yöneltmelidir. Şuurlu itinalı bir şekilde nefes alır ve verir. Karından başlayarak nefes alınır ve hiçbir şekilde zorlama yapılmaz. Bu şekilde bir süre nefes aldıktan sonra, insan nefes alma sırasında dünyanın içe çekildiğini, nefes verme sırasında ise bunun tekrar dışa atıldığı ve bu nefes alıp vermelerde ilahi âleme iştirak edildiği şeklinde bir tasavvura kendini hasredebilir. İnsan bu şekilde bir yumuşama ve gevşeme elde eder ki, bu da bir nevi kişilikten uzaklaşmadır. Bu durumdaki insan, bir nesne, nefesin alıp verildiği bir kaptır. Bütün bunlar murakabe değil, ona hazırlıktır.

Hangi cisimlerin murakabe edilebilir cinsten olduğu, hangilerinin olmadığı konusunda bir şey söyleyemem. Çoğu insan murakabe esnasında görülebilirin, yani görüntüler dünyasının içinde kalır. Diğer taraftan musiki bir olay da murakabe edilebilir.

Şu anda bu konuda fazla bir şey aklıma gelmiyor, bilhassa bu gibi şeylerin şimdiki hayatınızda ve günün akışı içinde ne denli uygulanabileceği hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Haklı bir şeyler yapabilmek için sanatçı olarak zaman konusunda Karun kesilmek gerektiği düşüncesiyle bu uğurda şahsen çok zaman harcadım.

Bu şekilde bir şeyler yapıp yapamayacağınızı bir deneyiniz.

Genç Bir Sanatçıya

5 Ocak 1949

Sevgili J. K.,

Yeniyıl mektubun için teşekkürler. Mektupta hüzünlü ve ümitsiz bir hava var. Sebebini gayet iyi anlıyorum. Mektupta bir düşünceden ötürü üzüldüğünü belli eden bir cümle var. Sana ve hayatına anlam veren bir görevi hakkıyla yerine getirmemekten ıstırap duyuyormuşsun. Her şeye rağmen bu ümit verici bir gelişme, çünkü bu harfi harfine doğrudur. Senden ricam, bununla ilgili kafanda bazı düşünceler oluşturmak ve düşünmektir. Bu benim düşüncem değil, oldukça eskiye dayanır ve insanlarm kendileri ve görevleri hakkında düşündükleri en iyi şeylerle ilgilidir.

Yalnızca sanatçı olarak değil, aynı zamanda insan, adam, baba, dost, komşu vb, olarak hayatta yapacakların dünyanın ebedî «mânası», ebedî adalet tarafından sıradan sabit bir ölçüye göre değil, yalnızca senin şahsına özgü ve başka da eşine rastlanmayan bir ölçüyle değerlendirilecektir. Tanrı seni yargılarken «sen bir Hodler mi, bir Picasso mu, bir Pestalozzi mi, yoksa bir Gotthelf mi oldun?» diye sormayacak, ama şunu soracaktır: «Sen gerçekten özelliklerini taşıdığın J. K. mıydın ve oldun mu?» İşte o zaman insan hayatından ve takip ettiği yanlış yollardan dolayı utanç duyacak, ya da dehşete kapılmadan kesinlikle hiçbir şey hatırlamayacaktır. En fazla şunu söyleyebilir: «Hayır, olmadım, ama gücüm yettiği kadar olmaya çalıştım». Ve bunu doğru dürüst söyleyebildiği zaman, adalet yerini bulacak ve sınavı başarmış olacak.

Şayet «Tanrı», «ebedî yargıç» vb. kavramlar seni rahatsız ediyorsa, bu takdirde onları bir tarafa bırakabilirsin. Önemli olan bizden her birimize bir mirasın ve görevin devredilmiş olmasıdır. İnsan, babadan, anneden, atalarından, halkından ve dilinden iyi, kötü, güzel, çirkin gibi belli özellikleri ve eksiklikleri miras alır ve bunların toplamından oluşur. Bunlar içinde kendisine özgü olanı ve senin durumunda J. K. adını alan şeyi sonuna kadar sevk ve idare etmek, olgunlaştırmak ve sonunda tam veya eksik olarak geri vermek durumunda kalır. Dünya ve sanat tarihi bunun unutulmayan örnekleriyle doludur. Mesela, birçok masallarda olduğu gibi, bir aileden yaramaz ve geri zekâlı biri olur. Buna bir baş rol düştüğü zaman, kendi karakter özelliklerine sadık davrandığı için, daha kabiliyetliler ve başarılılar onun yanında küçük kalırlar.

Geçen yüzyılın başında yüksek kabiliyetli Brentano ailesi vardı. Bu ailenin yirmi çocuğundan ikisi bugün hâlâ meşhurdur: Şair Clemens ve Bettina. Bütün bu kardeşler yüksek kabiliyetli, ilginç ve vasatın üstünde kişilerdi; her biri etrafa ışık saçan parlak bir kabiliyetti. Yalnız en büyükleri biraz geri zekâlıydı ve öyle de kaldı, ömrü boyunca baba ocağında kendi halinde yaşamaya devam etti. Dindar bir Katolikti, kardeş ve evlat olarak sabırlı ve iyi kalpliydi; şen, ama fazla uyumlu olmayan bu kardeş grubu içinde zamanla birleştirici bir nokta, ailenin etrafa barış ve iyilik saçan paha biçilmez bir mücevheri oldu. Kardeşler, bu geri zekâlı ve çocuk kalan kişiden başka hiçbir insana karşı duymadıkları bir saygı ve sevgiyle söz ediyorlar. Demek oluyor ki, o eblehe de bir mâna ve görev verilmişti ve o bu görevi kabiliyetli kardeşlerden daha mükemmel bir şekilde yerine getirdi.

Kısaca, hayatına bir biçim vermek isteyen insan için önemli olan, onun kendi karakter özelliklerini, yani kendine doğuştan verilenleri hayatında ve icraatında mümkün olduğu kadar tam ve katıksız bir şekilde dile getirmesidir.

Binlerce yanlış yönlenme bizleri sürekli olarak bu yoldan ayırıyor. Bunların en tehlikelisi de insanın olduğundan başka türlü görünmek istemesiyle ulaşılamayan ve ulaşılması gerekli olmayan ülkülerin peşinde koşmasıdır. Bu yanlış yol, yüksek kabiliyetli insanlar için hakiki ve ahlakî görünüm arzettiği için yalın bencilliğin diğer amiyane tehlikelerinden oldukça daha tehlikelidir.

Her çocuğa belli bir yaşta yol gösteren ve onu yönlendiren bir kimse olur. Onun gelecekte avcı ya da general, Goethe ya da Don Juan olmak istemesi ise tabii bir şeydir ve onun tabii gelişiminin ve eğitiminin bir gereğidir: Hayal gücü gelecekle ilgili imkânları âdeta yoklar. Ama hayat bu arzuları gerçekleştirmez, çocukluk ve gençlik idealleri kendiliğinden ölür. Buna rağmen insan sürekli olarak ulaşamadığı bir şeyler arzular ve kendi tabiatını zorlarcasına ona yönelttiği isteklerle kendini yorar durur. Hepimiz için bu böyledir. Fakat iç dünyamızda uyanık olduğumuz anlarda bizi aşarak başka bir yere giden hiçbir yolun bulunmadığını, şahsi kabiliyetlerimizle ve eksikliklerimizle hayatın içinden geçip gitmemiz gerektiğini sık sık hissederiz. Arasıra bir parça ileri gittiğimiz, önceleri yapamadığımız bir şeyi yapabildiğimiz ve bir an için kuşku duymadan kendi kendimizi tasvip edebildiğimiz anlar da oluyor. Ama bu sürekli olmaz. Buna rağmen içimizdeki derûnilik, tabii olarak yetişmek ve olgunlaşmak duygusundan başka bir şeyin peşinde değildir. Ancak bu şekilde dünya ile ahenk sağlanabilir. Böyle bir şey başımıza çok seyrek gelir, ama o ölçüde de derindir.

Her kişiye bir defaya mahsus olmak üzere verilen bu görevi hatırlatmakla hiçbir şurette genç ve yaşlı sanat meraklılarının kişiliklerinin ve orijinalliğin kabul ettirilmesi ve muhafaza edilmesi olarak adlandırdıkları şeyi kastetmiyorum. Sanatı kendine meslek edinen ve onu hayatının muhtevası haline getiren bir sanatçının evvela öğrenebilen her şeyi yerinde

öğrenmesi, kişiliğinin ve orijinalliğinin kaybolmaması için bu öğrenmeden sakınması gerektiği düşüncesini taşımaması tabiidir. Sanatçı sanatçı olarak öğrenmekten ve ter dökmekten kaçarsa, bunu insan olarak da yapacaktır. İşte o zaman ne dostlara, ne kadınlara, ne çocuklarına, ne kendi burjuva toplumuna yararlı olacak, aksine muhafaza ettiği orijinalliğiyle faydasız olarak bir tarafta büzülüp oturacak ve böylece mahvolup gidecektir. Bu türden bazı örneklere şahit olduk. Öğrenilmesi mümkün olan şeyler için gayret sarfetmek, hayatta olduğu gibi sanatta da tabii bir görevdir. Her çocuğa yemek yemek, temizlik, okuma ve yazma öğretilmelidir. Öğrenilebileni öğrenmek bir engel değildir, aksine kişiliğin gelişimini kolaylaştırır ve zenginleştirir. Bu bilinen gerçekleri yazmaktan utanıyorum, ama artık hiç kimse tabiilikten yana görülmeyince ve bunun yerine misli menendi olmayanla beklenmediği halde vukua gelmiş olanın ilkel kültürünün icraında ısrar edince durum böyle olur. Bildiğin gibi ben, sanatta yeniliğe karşı değil, aksine onun taraftarıyım. Ama ahlakî konuda, yani insanın görevine karşı tutumunda moda ve yeniliklere karşı kuşkuluyum. Akıllı insanların sanatta üslûplardan ve modalardan söz ettikleri gibi ahlaklardan ve ahlak ilimlerinden söz ettiklerini duyunca itimadımı kaybediyorum.

Günümüz dünyasının insandan beklediği bir şey vardır ki bunun partiler, devletler ve dünya ahlak hocaları tarafından propagandası yapılmaktadır. İnsandan beklenen bu şey, insanın bizzat kendisinden, ferdî ve eşsiz bir şey olduğu düşüncesinden tamamen vazgeçerek kendini geleceğin vasat veya ideal insanlığına uydurması, makinenin küçük bir tekerleği olması ve kendinin aynısı olan milyonlarca yapı taşları arasında küçücük bir tanesi oluvermesiyle ilgilidir. Bu isteğin ahlakî değeri hakkında bir yargıda bulunmak istemiyorum. Bunun kahramanca ve fevkalade yönü de var. Ama ben buna inanmıyorum. İyi niyetle kastedilmiş olsa bile birleştirmek eşyanın tabiatına

ters düşer, barış ve huzura değil, fanatizme ve savaşa götürür. Bu istek esas itibarıyla dinî nitelik taşımaktadır ve kişilerin kendi istekleriyle bir gruba geçmeleri söz konusu olunca geçerlidir. Moda haline gelmiş bu isteğin senin için ciddi bir tehlike teşkil edebileceğini sanmıyorum.

Bakıyorum, sana yazdığım bu mektup neredeyse bir makale denebilecek kadar oldu. Bunun için onu kopya ettirip lüzumu halinde başkalarına da okumaları için vereceğim. Herhalde buna karşı çıkmazsın.

Bayan Fr.'ye

1949 sonu

Saygıdeğer Bayan,

Mektubunuza geç cevap vermek durumunda kaldım. Oldukça çok mektup geliyor. Böyle olunca en fazla bekletilen mektuplar, en uzun olanları oluyor.

Nihayet mektubunuzu okudum. Yanılmıyorsam, mektup iki amaçla yazılmıştır: Birincisi, Thomas Mann'a ve onu *Faust*'una olan nefretinizi mümkün olduğu kadar ayrıntılı bir şekilde dile getiriyorsunuz. Bu arada kendi kanaatınıza dayanarak benim hiçbir zaman o soysuzlaşmış adam gibi öyle hayasız, pervasız ve kutsi olan her şeyle alay eden bir kitap yazamayacağımı belirtiyor ve bana koltuk veriyorsunuz. İkinci olarak da ilkbaharda İsviçre'ye gelmeyi ümit ettiğinizi ve bu arada beni ziyaret etmeyi düşündüğünüzü belirtiyorsunuz.

Buna cevap vermek biraz güç. Şayet Thomas Mann'ın kitabını anlayamamış ve ondan hoşlanmamışsanız, bu sizin kendi kabahatınızdır, onun değil. Saygıdeğer dostum ve meslektaşım Thomas Mann hakkındaki yıkıcı yargılarınızda kullandığınız ifadeleri ve öne sürdüğünüz delilleri bugüne kadar yüz kere duymuş ve okumuşumdur. Öyle ki, bende âdeta başkalarına ait saçma ve anlamsız yargıları aynen aldığınız ve kitabın kendisini hiç okumadığınız kanaatı hasıl oldu. Gerçekten kitap elinizde olmuş olsaydı ve dediğiniz gibi ilk bölümden itibaren nefret ve tiksinti uyandırarak sizi etkilemiş olsaydı, hiç şüphesiz onu sonuna kadar okuma külfetine katlanmazdınız. Bana öyle geliyor ki, bu utanç verici hükümleri ya tanıdıklarınızdan duymuş, ya da gazetenizin tefrikalarında okumuşsunuz. Buna

cevap vermenize bile gerek yok. Bir de ikinci bir arzunuz, yani beni ziyaret etme arzunuz var.

Bu ziyareti gerçekleştirmek istediğiniz takdirde, evimin kapısında üzerinde aşağıdaki metin yazılı bir pusula bulacaksınız:

> *Meng Hsiä'nın Sözleri* (eski Çince)
> *Bir insan yaşlandıktan ve kendine düşenleri yaptıktan sonra yapacağı bir şey daha kalıyor ki, o da huzur içinde ölümle dostluk kurmaktır. Onun artık insanlara ihtiyacı yoktur. Çünkü onları tanıyor ve yeterince de görmüştür. Onun ihtiyaç duyduğu tek şey huzurdur. Böyle birini ziyaret etmek, ona hitap etmek, onu gevezelik ederek rahatsız etmek yakışık almaz. Onun evinin kapısından hiç kimsenin ikâmetgahı değilmiş gibi geçmek daha yakışık alır.*

Bu sözleri okuduktan sonra nasıl davranacağınızı bilmiyorum. Diyelim ki, olağanüstü ince ruhlu bir insansınız, bu takdirde bu Çin sözlerinin ne bir latife olduklarını ne de edebî kültürünüze hitap ettiklerini farkedeceksiniz; onları doğru olarak anlayacaksınız. Tabii ki, sadece yakarışlı bir rica olarak değil, aynı zamanda bir ziyaretçi kitlesinin kabalıklarına ve saçmalıklarına karşı bir ikaz ve daha insanî bir dünyadan bir jest olarak da. Bütün bunlardan sonra ziyaretinizden vazgeçmeniz gerektiği sonucunu çıkaracaksınız. Fakat tahminim, sizin de o dirayetli kafalarına soktukları şeylerden nazik işaretlerle bir türlü vazgeçmeyen diğer ziyaretçilerimin 3/4'ü gibi davranacağınızdan yanadır. Böylece zile basacak ve gerçekten evde isem, hizmetçi kız tarafından oturma salonuna götürüleceksiniz. Sonra karşılıklı oturacağız ve ikimiz de başlarımızı önümüze eğip mahcup bir şekilde yere bakacağız. İşte o zaman boşboğazlık ve boşboğazlıkları dinlemek hakkındaki sözleri ne kadar ciddiye aldığımı hemen anlayacaksınız. Öyle inanıyorum ki, ne sizin için ne de benim için arzu edilen durum olmaz.

On Sekiz Yaşındaki Bir Gence

28 Şubat 1950

Mektubunuzu unutmadım, ama onu nazik bir jestle geçiştirmek de istemedim. Her yeni gün yeni ve cevaplandırılmaları kolay mektupları getirdiğinden ve kendisiyle çalışmak zorunda olduğum cihaz çok mütevazi olduğundan size şimdiye kadar cevap veremedim. Bu cihaz yazı makinesi dışında yıllardır çok yorgun olan ve ağrı çeken iki gözden ve nikrizten şişmiş, yazmaya, hatta bir harfi bile daktilo etmeye isteksiz olan iki elden oluşuyor. Gözler çiçeklere, körpe kedilere bakmaya veya bir şairi okumakla meşgul olmaya daha isteklidirler. Eller de hoşlarına giden şeylerle zaman geçirmekten yana. İşte onların bu eksikliklerini daha sonraki mektuplarda telafi etmeyi ümit edemediğimden dolayı mektubunuza cevap vermem güçleşiyordu. Çünkü bu, öyle zannediyorum ki, size yazabileceğim ilk ve son mektup olacak. Gerçi başka mektuplarınızı da isteyerek okuyacağım, ama diğer taraftan sizi ne müsvedde yollamaya davet edebilirim, ne de gelecek mektuplarınızı ilgiyle ve benim için mümkün olan bir kavrayış derecesiyle okuyacağıma dair söz verebilirim.

Mektubunuzda belli bir şeyi istemiyor ya da sormuyorsunuz. Onu bana hitap etmekten çok kendinizi bir saat olsun kurtarmak için kaleme almışsınız. Kabiliyet ve güçlerini serbestçe göstermeyen veya sanatkârane bir biçimde tezahür edemeyen fırtınalı ve zengin bir hayatla dopdolusunuz. Kendinizi akranlarınızdan ve «diğerlerinden» farklı olarak kâh mutlu kâh endişeli görüyorsunuz. Siz, hayatlarının daha ilk yıllarında dehâ olarak adlandırılan üstün kabiliyetli kişilerdensiniz. Beni

«diğerleri» nden saymadığınız için, aksine kendinizi şu veya bu şekilde bana yakın ve akraba hissettiğinizden bana müracaat ediyorsunuz.

Bu münferitlerin ve mukadder mümtazların yolu her zaman güç ve tehlikeli olmuştur. Ve böyle de olmaya devam edecektir. Sizin yaşınızda birinin başkalarının tecrübelerine karşı itimatsızlık duyması, onun akıl melekâtiyle sahip olduğu bilgi ve gayretin bir sonucudur. Vasatın üstünde kişilik sahibi olan seçkin insan, bununla kendisini bilemek, biçimlendirmek ve yanıltıcı bir uyuma zorlamak isteyen dünyaya karşı savunmak zorunda kalır. Bu özellikleri taşıyan genç insanların birçoğu mahvolup gidiyor. Bazı zamanlar böyle bir gerilim ve savunma durumunda hayat çekilemez oluyor ve tahammül sınırını aşıyor, bazı zamanlarda da genç insan sonunda pes diyor, hasis ruhlu biri oluveriyor ve ilahî ateşin arta kalan ehemmiyetsiz kısmını alkollü veya alkolsüz olarak şansız şöhretsiz ve takdir edilmemiş olmanın tacıyla tezyin edilmiş hasis ruhluluk romantizmine kaydırarak kurtuluşu orada buluyor. Böylelerini çok gördüm.

Ama başka ve temiz yollar var. Bu yollarda özel mahiyette yardımlar ve destekler de var. Yaratıcının, sanatçının, şairin ve düşünürün yolu var. Düşünürün ya da sanatçının icraatı tanzim ve feragatı şart koşar, dehâyı meşhurlaştırır, ama ondan sorumluluk duymadığı zamanlarda bilmediği sabır ve gayreti, mücadele ve fedakârlığı ister. O, dünyadaki icraatı ister başarılı olsun, ister olmasın, kendini tüm manevi âleme iştirak etmekle mükâfatlandırılmış olarak görür. Binlerce selefin ve kendisi gibi çaba sarfedenlerin arkadaşlığı sayesinde bütün devirler ve kültürler boyunca canlı kalan ve tahrip edilemeyen hikmetler ve güzellikler karşısında duygulu olur.

Bu daha güzel ve her fedakârlığa değen bir yoldur. İçinde hakikate veya güzele sevgi besleyen ve onun ülkesine kabul edilmeyi, nuruna yeterince iştirak etmeyi isteyen bir insan, gün-

lük hayatında her zaman yalnız kalabilir ve takdir edilmeyebilir, hatta sık sık çocuksu inatçılığı ve sorumsuzluğu yaşayabilir. Buna rağmen iyi ve anlamlı bir almyazısına sahiptir ve bu her türlü fedakârlığa değer.

Tabii ki, bu yol ve icraat için sadece genel mânada bir kabiliyet gerekli değildir. Dünyada parlak düşüncelerle dopdolu bir sürü şair var, ama isabetli ve coşturucu sözlerden yoksundurlar. Aynı şekilde hayal gücüyle dopdolu bir sürü ressam var, bunlar da renklerle oynamak için doğuştan bir tutkuya sahip değiller. Ve yine hakiki insanlık duygusuyla dolup taşan bir sürü düşünür vardır ki, ifade gücünden ve şevkinden yoksundurlar. Sanatta idealler fazla bir şey ifade etmez. Şayet herhangi biri bir Cézanne olmak istiyorsa, bu takdirde onun Tizian ve Rubens gibi resim yapması yetmez, Cézanne gibi resim yapması için eşsiz bir kabiliyete, cesarete, sabır ve sebata sahip olması gerekir.

Diğer taraftan müstakil birçok kişi, birçok dehâ ve yaratılış itibarıyla vasatın üstünde kabiliyetliler vardır ki, bunlar sanatlardan birinin gerektirdiği özel kabiliyetlerden yoksundurlar. Sadece genel nitelikte bir kabiliyetleri var: Bir nebze ruh ve hayal gücü ile bir nebze yaşama, hissetme ve huşu duyma kabiliyeti. Gençliklerinin ilk yıllarında tıpkı diğerleri gibi yalnızlıktan ve başkaları gibi olmamaktan ıstırap duymuşlar, manevi ya da sanatla ilgili mesleklerle uğraşmışlar, ama önemli bir şey meydana getirememişler ve hâlâ bütüne katılma, yalnızlıktan sıyrılma, güç ve rizikolu varlıklarına bir mâna verme aşkıyla yanıp tutuşuyorlar. Onlar büyük şeylerin peşindeler, fedakârlığa susamışlar, ama hatip, şair ve müjdeci değiller. İşte bunların şahsında asıl kabiliyetin ve asıl dehânın ne demek olduğu, en iyi sanatçı ve düşünürlerin bile hâlâ kabiliyetlerinin tutsağı oldukları ve mütehassıs birer insan olarak varlıklarını sürdürdükleri belli oluyor. Hiçbir sanata veya bilime özel kabiliyetleri olamayan bu dehâların şahsında insanlık en yüksek

noktasına ulaşırken dehâların ve üstün kabiliyetlilerin bütün mağrurlukları ve hataları da düzeltilme imkânına kavuşuyor. Günün birinde yalın gerçeklikle yüzyüze geldikleri olur, o zaman herhangi bir görüntü veya rüya âleminden gelen ben adındaki bir ses, onları uyandırır ve aldatıcı bir özlemle hayatın çehresini, korkunç ve güzel yanlarını, ıstırap ve sıkıntı ile hıncahınç dolu durumunu görürler. Karşılaştıkları, uçuruma tek değerli varlıkları olan şahıslarını feda etmek suretiyle karşılık verirler. Açlara, hastalara, ahlaksızlara, kısaca herkese kendilerini feda ederler. Her eksikliği gidermekten, her açığı kapatmaktan ve her derde deva olmaktan kendilerini yiyip bitirirler. İşte bunlar gerçek sevenler ve ermişlerdir. Alışılagelmişten daha fazlasını isteyen bütün insanlık, onlar gibi olmaya çalışır. Fedakârlıkları diğer küçük fedakârlıkların değer ve anlam kazanmasına vesile olur. Onların şahsında müstakil kişilerin, üstün kabiliyetlilerin, anlaşılmayanların ve sık sık ümitsizliğe kapılanların problemi tamamıyla çözüme kavuşur. Çünkü dehâ sevgi gücüdür, fedakârlığa özlemdir. Böyle bir özlem ise, bu son fedakârlıkla gerçekleşir.

Aşağı yukarı size söylemek istediklerimi söylemiş bulunuyorum. Bu, gençlik problemlerinizin çokluğundan ve verdikleri sıkıntıdan dolayı bir ihtiyara müracaat ettiğiniz mektuba cevabımdır. Mektubunuzda benden bir şey istemediğiniz ve bana bir soru yöneltmediğiniz gibi, ben de cevabımda size öğüt veya teselli vermek istemiyorum. İçinde bulunduğunuz huzursuzluğu, gençliğinizin problemlerini ve güzelliklerini gözlerimin önüne serdiniz. Bu huzursuzluğu, güzelliği ve problemleri yaşamış biri olarak ben de size bu fenomenleri ve problemleri yaşlanmış birinin gözüyle anlatmaya çalıştım. Bir ermiş olsaydım, herhalde bu sözlerin çoğuna ihtiyaç duymazdım; büyük sanatçılardan biri olsaydım, o zaman da mektubunuz dile getirdiği şeylerle beni bunca işim arasında rahatsız edecekti. Mesela büyük bir ressam olsaydım sayfalarınızı sonuna kadar okumaz,

kendi işime devam eder ve resim fırçasını nikrizli elime sıkı sıkıya bağlardım.

Bir ermişe değil de, bana müracaat etmeniz tesadüf olmasa gerek. Belkide bende size benzeyen, hayatta ve sanatta büyük ve mutlak olana ulaşmamış olan, dünyanıza yabancı olmayan, insanlar arasında uyum sağlayan alışkanlıklar, düşünce tarzları, ifade tarzları, mizaç ve yaş gibi farklılıklara rağmen sizinle aynı dünyayı ve problemleri paylaşan birini gördüğünüz için mektup yazdınız. Birçok farka rağmen bir nevi arkadaş gibi hitap ettiğiniz ihtiyar adam, itiraflarınıza kendi itiraflarıyla karşılık verdi ve size müşterek derdinizi bulunduğu hayat merhalesinden nasıl gördüğünü göstermeye çalıştı.

Thomas Mann'a

Haziran 1950

Sevgili Bay Thomas Mann,

Sizinle tanışalı epey oldu. Münih'te bir oteldeydi; ikimiz de yayıncı S. Fischer'in davetlisiydik. İlk novellerinizle *Buddenbrooks* yayınlanmıştı. Benim ise, *Peter Camenzind*'im yayınlanmıştı. İkimiz de delikanlıydık ve her birimizden iyi bir şeyler bekleniyordu. Diğer hususlarda ise birbirimize fazla benzemiyorduk, giyim ve kuşamımızdan bu farkediliyordu. Assy düşesinin üç romanının bir yazarıyla bir ilişkinizin olup olmadığını sorduğum bu ilk karşılaşmamız, bir dostluğun ve arkadaşlığın başlangıcından ziyade bir tesadüfün ve tamamen edebî nitelikte olan bir merağın eseriydi. Buna rağmen aramızda hayatımın son döneminin en samimi ve sürtüşmesiz dostluğu ve arkadaşlığı olarak telakki edebileceğim bir dostluğun ve arkadaşlığın kurulmuş olmasında Münih'teki eğlenceli kısa beraberliğimizden çok daha başka şeylerin etkisi olmalı; her birimiz oldukça çetin ve çok defa karanlık olan bir yolu katetmek zorunda kaldık. Sadece görünüş itibarıyla emniyetli görünen millî mensubiyetimizden tutunuz da terkedilmişliğe, kanun dışı kılınmaya ve o zamanlar ahlakî ve politik iffet olarak telakki ettiğimiz her şeyden daha çok bizleri birbirimize bağlayan ve sizde bendekinden daha değişik bir çehre kazanan dünya vatandaşlığının temiz ve serin havasına kadar her şey ortak yönlerimizi teşkil etmektedir.

Bu arada yaşlı birer küçük insan olduk, o zamanki yol arkadaşlarımızdan çok az bir kısmı bugün hayattadır. Ve siz şim-

di doğumunuzun 75. yıldönümünü kutluyorsunuz, buna ben de katılıyorum. Bugüne kadar yazdıklarınız, düşündükleriniz, çektikleriniz, kısaca her şey için minnettarım. Aynı şekilde büyüleyici olduğu kadar hünerli, eğlendirici olduğu kadar da ciddi olan nesriniz için, o zamanlar hemşehrileriniz tarafından keşfedilmeyen ve takdir edilmeyen büyük sevgi membası için, sıcak samimiyet ve fedakârlık için, dilinize gösterdiğiniz sadakat için, zamanımızı aşarak dünya siyasi ahlakının ve vicdanının bir unsuru olacağını ümit ettiğim ve bugün henüz çocuk yaşta gördüğümüz düşüncelerinizdeki samimiyet ve tutarlılık için de ayrıca minnettarım.

Aramızda daha nice yıllar yaşa, Thomas Mann! Sizi bir milletin adına değil, gerçek vatanı doğmak üzere olan yalnız bir kişi olarak selamlıyor ve teşekkür ediyorum.

İçten dileklerimizle.

Dostunuz Hermann Hesse

Seiji Takahashi'ye
«Gunzo» Başredaktörü
Tokyo

14 Eylül 1950

Pek Değerli Bay Takahashi,

Benden ülkenizin siyasi ve ahlakî durumu hakkında görüşümü rica ediyorsunuz. Milletiniz hem yeni anayasasında her türlü kuvvet politikasına ve savaşa karşı olduğunu, ordu bulundurmaktan ve askerlik görevinden vazgeçtiğini dile getirmiş, hem de Asya'da cereyan eden siyasi nitelikte ve savaşa yönelik gelişmeler karşısında kendini tehdit altında hissediyor. Ülkenizin durumu, âdeta Almanya'nın durumunu andırıyor: Galip devletler tarafından işgal edilmiş, silahsızlanmış, hürriyetten başka hiçbir şeyin özlemini çekmeyen, ama tehditkâr bir güç karşısında korku içinde bulunan bir ülke. Ancak şöyle bir fark olabilir: Milletiniz daha önce yaptığı haksızlığı ve ahlakî mânada silahsızlandığını idrak etmede gecikmemiştir.

Kendi içinde çelişkili olan durumunuz hakkında görüşüm gayet açıktır. Dünya savaşlarının önlenebileceği görüşündeyim. Ama silahlanmakla, tahrip edici araçları geliştirmekle değil, aksine akıl ve barışseverlikle. Dünyada bir milletin silahlanmak ve savaşmak suretiyle sürekli olarak kazanabileceğine, itibarını ve hürriyetini kurtarabileceğine inanmıyorum. Bütün insanlığı iki cepheye ayıran ve bunları şeytanî ve öldürücü araçlarla birbirine saldırtan fanatizme karşıyım. İşte bunun için yeniden silahlanmanın memleketinize hayır getireceğine inanmıyorum. Haksızlığa katlanmak haksızlık yapmaktan da-

ha iyidir. Arzulananı yasak araçlarla gerçekleştirmek istemek yanlıştır. Bunlar eski ve mihenkten geçmiş gerçeklerdir. Milletler arasındaki ilişkilerin ve dünya tarihinin yeni ve daha aydınlık bir dönemi, muhakkak ki geleceğin dünya savaşlarının galipleri tarafından değil, muhtemelen mustaripler ve şiddetten yana olmayanlar tarafından açılacaktır.

Bay G. G.
Castrop - Rauxel

5 Aralık 1950

... Bir taraftan hayatınızın anlamsızlaştığını ve değerini kaybettiğini, diğer taraftan fevkalade ve güzel bir şiir yazmakta olduğunuzu belirtmeniz büyük bir çelişkidir. Demek ki, hayatınızın anlamı kaybolmuş değil. Şiir yazmanızı hüsnükabul ile karşılayan yahut size bu imkânı vermeyen dünyayı anlayıp anlayamamanızla «anlam»ın hiçbir ilişkisi yoktur. Bunlar tamamen farklı iki düzeydir.

Günümüzde bir yaramaz ve haylazın yaşamaya hakkının olmadığını söylüyorsunuz. Buna da inanmıyorum. Dolandırıcıdan ve küçük hırsızdan tutunuz da devleti sevk ve idare edenlere kadar herkesin yaşamaya hakkı olur da zararsız bir haylazın neden olmasın?

Bunu başka şekilde ifade etmek istiyorum: Belki de dünyanın sizin gibi endişe taşıyan, arasıra güzel şeyler yazan ve günlük hayatın dışında kalan biri için yeri yoktur. Yazmaktan asla vazgeçmemeli ve yazdıklarınızı değersiz görmemelisiniz, ama dünya ve yaşanılan anla daha çok irtibatınız olmalı ve ona katılmalısınız. Ancak dünyaya günlük haracınızı verdiğiniz takdirde kutsal ve parlak anlarınız değer kazanacaktır. Dünya sanatınızı tanımadığı ve takdir etmediği sürece daha rahat edeceksiniz.....

«On Sekiz Yaşındaki Bir Gence Mektup» Üzerine Bana Mektup Yazan Genç Bir Şaire

1950

Sevgili Bay G.,

Mektubunuzda belirttiğiniz gibi, benden «bir adım ileri» gidiyor ve bütün insanları dehâ olarak adlandırıyorsunuz. Sebep olarak da insanlığın bir bütün olduğunu ve herkesin insana özgü bütün hasletleri içinde taşıdığını gösteriyorsunuz. Bu akla yakın, ama tehlikeli bir adımdır. Böyle bir adımı halkın içinde değil, ancak özel mektuplarınızda ve sırdaşlarınız içinde atabilirsiniz. Çünkü, iyinin ve kötünün, güzelin, çirkinin ve bütün zıtların bir birlik içinde eritilebilmeleri gizli, ancak gizlinin sırrına varanların bilebildiği (sizin gözünüzden bile sık sık kaçan) bir hakikattır, yoksa herkesin anlayabildiği ve ulaşabildiği açık seçik bir hakikat değildir. Bu, erdemleri ve iyi eserleri önemsemeyen Leo Tse'nin bilgeliğidir (genç Luther için bu söz konusu değildir). Ama Leo Tse bile bu bilgeliği halka açıklamaktan kaçınmıştır.

Şayet sizin gibi bir «ileri adımı» atarsak ve insan ile dehâyı eşanlamlı kabul edersek, o zaman değeri ve erdemi farklılıktan kaynaklanan dili de değersizleştiririz. Böylece her kelime başka bir kelimenin yerine kullanılabilecek ve geride hiçbir şey kalmayacak.

Zannedersem, bunları siz de biliyorsunuz.

Ayrıca «On Sekiz Yaşındaki Gence Yazdığım Mektup,» ilginç bir konu hakkında kaleme alınmış bir eser veya objektif

bir formülleştirme denemesi değildi, aksine somut ve şahsî bir sese verdiğim ani bir cevaptı.

Bu satırlar sizi yolunuzda yürümekten alıkoymasın. Böyle mektuplar, cevap verdiklerimi memnun etmeksizin bana çok pahalıya mal oluyorlar. Şiir yazabilen ve özel bir hayatı olan sizi âdeta kıskanıyorum.

André Gide'ye

Ocak 1951

Sayın ve Sevgili André Gide,

Yeni müterciminiz Lüsberg bana *Güz Yaprakları*'nızı (Herbstblätter) yolladı. Bu anıların ve düşüncelerin büyük bir kısmını okudum. Size bir kere daha selam ve teşekkürlerimi sunmadan evvel bu beyefendiye armağanından dolayı burada teşekkür etmeyi uygun buluyorum.

Bunu çoktan yapmam gerekirdi. Ne var ki, epeyce zamandan beri kendimi bir hayli yorgun hissediyorum. Daha büyük ve saygıdeğer birini ziyaret edebilecek durumda değilim. Kim bilir, belki bu yorgunluk sonuna kadar devam eder. Ama her şeyden önce sizi değişmeyen ve son yıllarda daha da büyüyen minnettarlığım ve sempatim konusunda bir kere daha temin etmek isterim.

Bana öyle geliyor ki, bizim kuşaktan olanlar seyrekleştiler ve kendilerini yalnız hissetmeye başladılar. Bu sebeple şahsınızda hürriyeti hâlâ seven ve savunan birini görmek bir mutluluk ve tesellidir. Genç meslektaşlarımızın birçoğu, hatta kuşağımızdan bazıları tamamen başka şeylerin peşinde, yani Roma tarzında, Luther tarzında veya başka bir tarzda birleştirmek yolunda çaba sarfediyorlar. Bunların oldukça büyük bir kısmı bu birleştirme işini kendilerini mahvedecek dereceye vardırdılar. Eski arkadaşlarımızın bizleri terkederek kilise ve topluluklara girmeleri veya yorulan ve ümitlerini kaybedenlerin kendi başlarına birer sorumlu olarak kalabilmeleri için bizden ayrılmaları bizler için dünyayı daha yoksul yapmakta ve ya-

şamaya devamı güçleştirmektedir. Öyle zannediyorum ki, siz de benzer şeyler hissediyorsunuz.

Büyük mekanizmalardan biriyle birleşmek amacında olmayan eski bir ferdiyetçiden size selamlar.

Bay K. Sch.
Decize, Niéve

9 Ocak 1951

Sevgili Bay Sch.,

Problemlerinizle ilgili olarak fazla ve yeni bir şey söyleyemem. Dünyaya sanatçı gözüyle bakıyor ve demokratik düşündüğüme inanıyorum, ama tamamen aristokratça bir duygu içindeyim, yani keyfiyetin her türünü sevebilirim, ama kemiyetin değil.

Aklın Eflatun tarafından politik olarak da hâkim kılınmak istendiğini ve bu girişimin başarısızlığa uğradığını biliyorsunuz, aynı şekilde onun sanatçı olarak politika konusunda yanılabildiğini de biliyorsunuz. Dünyayı aklın yardımıyla idare etmek için vakit erkendi. Onun bu çifte başarısızlığına rağmen Avrupa iki bin yıl boyunca sevindirici bir dünya tarihine sahip olmadı, ama netice itibarıyla çok değerli bir kültürü meydana getirdi. Çin bilgelerinin en büyükleri hemen hemen aynı devirde benzer girişimlerde bulunmuşlar. Gerçi onlar da akıl tarafından yönetilen bir devleti vücuda getirmemişler, ama devlet ve akıl ilişkisini derinden kavramışlar. Sanatın, tabiatın ve bilimlerin yardımıyla keyfiyet karşısında duyarlık kazanan ve keyfiyet üzerinde çalışmaya kendini adamış olan bizler, hiçbir zaman kemiyete hizmet etmeye kendimizi veremeyiz, doğu veya batı tarzında insani problemleri matematik problemleri tarzında çözmeye kalkışmak gibi bir yanılgıya sebebiyet verilse bile. Gerçekten inandığımız değerlere hizmet edebiliriz, yoksa başkalarına değil. Aksi halde çarkların içine düşme ve mahvo-

lup gitme tehlikesini göze almalıyız. Ama dünyanın ve tarihin neresinde bunu yapmaya kalkıştık? Her yerde!

Mektubunuz vesilesiyle aklıma gelen bazı düşünceleri kaleme aldım. Fazlasını da yapamam. Bu düşünceler belki içinizdeki güdüyü teşvik edebilir yahut sizi çelişkilerin yardımıyla yeni bir girişime cesaretlendirebilir. Önemli olan cesarettir. En yiğitler bile sık sık cesaretlerini kaybederler, böyle olunca programları, güvenceleri ve garantileri aramaya yelteniriz. Cesaret akla muhtaçtır, ama aklın çocuğu değildir. Daha derin tabakalardan gelir.

Thomas Mann'a

10 Ocak 1953

Sevgili Thomas Mann,

Güzel mektubunuzla bana iyilikte bulundunuz. Bunun için minnettarım. Bitirmek üzere olduğunuz yeni eseriniz de olumlu bir girişimdir. Böylece herkes sevineceği ve merak edeceği bir şeylere tekrar kavuşacak. Eserlerimiz mutlak geçerli, hakiki, klasik ve ölümsüzler arasında sayılabilecek mi, sayılmayacak mı şeklinde garip bir duygu içindeyiz. (Çünkü bu benim için de söz konusudur.) Bu duygu kısmen objektif bir nedenden, yani büyüklerin ve klasiklerin bugün yaşayanların önünde duran bir sınavdan geçtikleri gerçeğinden kaynaklanıyor. Siz dünyanın usanmış olduğu, yeni büyükleri övdüğü ve çoğunlukla uzun devam edebilen bir dönemi atlatmış bulunuyorsunuz. İşte bunlar mezardan ve gömülmekten kurtularak tekrar dirilmişler.

Fakat bana öyle geliyor ki mesele sadece bundan ibaret değildir. Diğer insanlar arasında olduğu gibi sanatçılar arasında da kendine güvenmek ve gururlanmak bahtiyarlığını ve küstahlığını gösterenler var. Benventuo, Cellini, Hebbel, Victor Hugo, G. Hauptmann gibileri bu tiptendir. Bundan başka coşkulu bir benlik duygusu içinde kendilerine özgü olmayan bir büyüklüğü ve metaneti vaktinden evvel icra eden nice küçükler de var. Bizi ilgilendirsin veya ilgilendirmesin, bu tiple bir ilişkimiz yok.

Etrafınızda huzur ve güveni tekrar duymanızı dilerim! Erlenbach'taki neşeli durumunuzu hatırlıyorum. Faniliğe ilişkin güzel şarkılarınızı güzel bir şarap gibi yudumladım.

Vasant Ghaneker'e
Hâiderabad

Nisan 1954

Sevgili Bay Ghaneker,

Güzel mektubunuz beni mutlu etti. Teşekkürler cevap olarak fazla bir şey söylemeyeceğim, yaşlı ve rahatsızım. *Siddharta*'yı yazalı otuz yıl oldu.

Bu eserimde sıhhatli bir hayatı telkin eden paradigmatik ve pedagojik yönler gördüğünüzü ileri sürerek *Siddharta*'nın gelişimine karşı bazı itirazlarda bulunuyorsunuz. Bunda tam anlamıyla haklısınız. Ama bu benim hikâyem değil ki. Şayet nirvanaya yahut mükemmelliyete erişen bir *Siddharta*'yı anlatmak isteseydim, bu takdirde kendi yaşadıklarımdan bildiğim şeylerin değil, yanlızca sezgilerden ve kitaplardan bildiklerimin hayaline kapılmak zorunda kalacaktım. Bunu ne yapabilirdim ne de istedim; Hint masalında gerçekten bildiğim ve gerçekten yaşadığım gelişmeleri ve durumları dile getirmek istedim. Bir öğretmen ve rehber değilim, bilakis bildiğini gizlemeden söyleyen, bir yere ulaşmak için gayret sarfeden, arayış içinde olan ve insanlara hayatında başından geçen ve değer kazanmış şeylerin mümkün olduğu kadar hakikate uygun bilgi ve inancından başka verecek hiçbir şeyi olmayan biriyim.

Siddharta'yı hayatımın ciddi ve yoğun bir döneminde gönül arzusuyla yazdım. Bu küçük kitabın Hindistan'da da okunmasını ve eleştirilmesini arzuluyordum. Ne var ki bu arzu ancak otuz yıl sonra gerçekleşti. İlerlemiş yaşımda onu tekrar yaşadığım için size minnettarım.

Bayan I. S.'ye
Buenos Aires

Mart 1951

Saygıdeğer Bayan S.,

Mektubunuzdan anladığım kadarıyla dünya ve hakikat sırrını akıl ve düşünce yoluyla çözme gayretinin tek yanlılığından mustaripsiniz. Ama sırra bu şekilde yaklaşmıyoruz, gerçi aklımızı kullanmak zorundayız ama sadece bu yetmez. Basit ve sıhhatli insanlar, yani «avam tabakası» günlük ve anlık problemler ve zevkler içinde hayatın zevkini çıkarmak suretiyle hayat sıkıntılarının üstesinden geliyorlar. Kendilerini düşünmek zorunda gören manevi kişiler bu kadar saf olamazlar. Onlar zekâyı ve mağrurluğu dengeleyen bir ağırlığa ihtiyaç duyarlar. Dengeyi sağlayan bu araç ise tabiatla dostluk kurmaktır. Birçok «aydın» bu amaçla bizzat sanatçı olmadıkları halde sanattan yararlanır; resim, musiki ve edebiyatla uğraşırken ilk güçlerle olan bağlantıyı keşfederler. Dengeyi sağlamak için bunu da yeterli bulmayan bir kimsenin murakabeye, derin düşünmeye ihtiyacı vardır. Bunun yolu Yoga'dır. Bunun hakkında okumadığım binlerce kitap var. Mesela, Kuzey Amerika'da Yoga okulları da var. Bir kısım öğretmenleri Hintlidir. Bunu da başkalarından duydum. Hayatımın belli dönemlerinde murakabe için ihtiyaç duyduğum şeyleri kendim temin ettim. Bunlar öğretilebilir ve anlatılabilir cinsten şeyler değil. Ama şu sözünü ettiğim kitaplar ve okullar hakkında muhakkak bilgi edinebilirsiniz. Öyle zannediyorum ki, sizin için iyi olur. Küçük kızınızdan da öğrenebileceğinizi zannediyorum. Kendinize yü-

ce ve gerçek bir hedef seçmişsiniz ve bu sebepten dolayı gökyüzünün ne kadar mavi olduğunu çoğu kez görmüyorsunuz.

İsteksiz bir şekilde cevap verdim. En iyi düşünceler bile formülleştirilirken kolayca bayağılaşırlar.

Samimi selamlarımla.

Unterm Rad'ı Okuyan ve İntihar Etmeyi Düşünen Bir Öğrenciye

Ocak 1951

Mektubunuz için teşekkürler. Edebi kısmı kadar diğer kısmını da beğendim. Fazla beklemeyesiniz diye ilk önce size problemlerinizle kısmen ilgili olan basılmış bir mektup yolladım. Şimdi de elimden geldiğince size şahsen cevap vermek istiyorum.

Bana iki soru yöneltiyorsunuz. Bir tanesi şöyle: «Ne yapabiliriz?» Bu soruya tam bir cevap veremem. Ömrüm boyunca hep tek başıma davranmayı ve kişiliği savundum. Kendi iradesiyle hareket eden bir insana genel kurallarla yardım edilebileceğine inanmıyorum. Çünkü kurallar ve reçeteler bağımsız hareket edenler için olmayıp milletler ve toplumlar içindir. Gerçek şahsiyetler için hayatın kötü tarafları olduğu gibi güzel tarafları da var, onların kimsenin himayesine ihtiyacı yoktur. Hayallerinin verdiği sevinçten haz duyarlar ve gençliklerini takip eden yıllarda büyük bir sorumluluk altına girerler.

İkinci sorunuz: «İstediğim halde neden öğrenci olarak kendimi asamadım?» Bunun için bir sebep gösteremeyeceğim. Ortada yeteri kadar sebep olduğu halde boynum ipe karşı isteksizdi ve içimde ölmek isteğinden çok yaşama isteği vardı, ama bunun farkında değildim. Gerçi okul ve yöneticisi bana çok sıkıcı ve eziyet verici geliyordu, hatta bazen bütün ümitlerimi kaybediyordum, ama gene de eşyanın, yıldızların, mevsimlerin, ilkbahardaki yeşilliğin, sonbahardaki kırmızı ve sarı renklerin, elmayı dişlemenin ve güzel kızlara karşı beslenen

duyguların ne kadar güzel ve çekici olduğunu görmek ve tatmak kabiliyetine ve ruhuna sahiptim. Buna duygu insanı olmamın yanı sıra bir de sanatçı olmam ekleniyordu: Çevreden edindiğim imajları ve izlenimleri kafamda yeniden canlandırabiliyor ve onlarla oyalanabiliyordum. Bundan başka onları çizgilerle, melodilerle, şairane sözlerle yeni ve değişik bir şekle dönüştürebiliyordum. İşte bana hayatı ölümden daha güzel gösteren bu sanatçı zevki ve merağı olmuştur.

Benim durumum öyle idi. Aynı durumda bulunup bulunmadığınızı bilmiyorum. Sizi tanımıyorum. Dilerim ki, sizin de ruhunuzda aynı güçler ve kabiliyetler olsun. Bu temenniden başka bir şey yapamam size.

Kendini asma işine gelince, okuduğunuz kitabın yazarı faniliğini ve mağrurluğun etkisinde kalmadan görüntüler âleminin bu eksikliklerini hissetmiş ve bundan yaşama ve yazma zevkini duymuştu. Artık delikanlı da değildi ve kitabını yazdığı zaman intihar düşüncesini çoktan yenmiş ve onu anlamsız hale getirmişti. O, intihar yolunun kendisine ve herkese daima açık olduğunu ve zamanı geldiğinde boynundaki ipin hayattan daha çekici olabileceğini objektif bir şekilde kavramıştı.

Steppenwolf Hakkında Bir Konferans Veren ve Arkadaşlarının İtirazlarına ve Sorularına Karşı Benden Yardım İsteyen Lise Mezunu Bir Kıza

Mart 1951

Sevgili Hanım Kız,

Üzgünüm, çünkü size *Steppenwolf*'u açıklayacak durumda değilim. Birkaç yıl önce *Büchergilde* baskısına ilave ettiğim sonsözde neyi kastettiğimi ima etmiştim. Ama Harry Haller'in üstesinden gelmek zorunda olduğu problem, karışık olduğundan dolayı çok genç okuyucular tarafından anlaşılamaz. Böyle bir şey de zaten gerekli değil. Böyle bir kitabın tahlil edilmeden de sevilebileceğini bizzat öğrenmiş bulunuyorsunuz. Bu şekilde *Steppenwolf*'a ve diğer bütün kitaplarıma giden yolu keşfetmiş durumda bulunuyorsunuz bile. Anlaşılma ise daha sonra kendiliğinden olur.

Size ders vermek gibi olmasın, ama şöyle bir öğütte bulunmak istiyorum: Şayet başkaları sevdiğiniz bir kitabı veya bir sanat eserini beğenmiyorlarsa, onlara karşı kendinizi ve kitabı savunmanız yarar getirmez. Böyle durumlarda insan sevgisini kaybetmemeli ve onu dile getirmelidir, ama bu sevginin konusu olan nesne üzerinde tartışmamalıdır. Sonuç itibarıyla hiçbir şey ortaya çıkmaz. Şairlerin eserleri açıklanmaya ve savunulmaya muhtaç değil, onlar yeterince sabırlıdır ve bekleyebilirler. Biraz değerli oldukları takdirde, kendileri üzerinde tartışanlardan çok defa daha uzun ömürlü olurlar.

Georg Schwarz'a
München - Solln

Ekim 1951

Sevgili Bay Schwarz,

Şiirinizi beğeniyorum. Hem bunun için, hem de tamamen haklı olduğunuzu gösteren güzel mektubunuz için teşekkür ederim.

Yaşlı olduğumdan ve hayatımın sonuna yaklaştığımdan dolayı beni kıskandığınızı söylüyorsunuz. Bu çağın bozuk havasının artık uzun süre teneffüs edilemeyeceğini bilmek bugün bir teselli ve destektir. Ama aynı hava eskiden de, hatta efsanevî savaş öncesi yıllarda da vardı.

Tabii ki, dünyanın kendisini fazla ilgilendirmediği yorgun ihtiyarın feragati ile samimi inancı arasında bir ayırım yapmak gerekir. Yorgunluk sadece fizyolojik bir şeydir. Bugünkü dünyayı ve onun pis kokularını isteyerek terkediyorsam, bu benim dünyadan ve insanlıktan ebediyen ümidimi kestiğim anlamına gelmez. Batışı seziyor ve en çirkin şeylerin gelmekte olduğunu görüyorum. Ama bunların da bir sonu olacaktır ve daha sonraları tamamen tahrip edilmiş bir dünyada her şey yeniden yeşerebilecektir. Bunun için gerekli olan hasletler insanda mevcuttur.

Sizin bakış tarzınızla benim bakış tarzım arasındaki fark şuradan kaynaklanıyor: Ben bakış açımı daha çok bütün dünyaya yöneltiyor ve meseleyi esas itibarıyla bir Alman meselesi olarak görüyorum. Bugün Amerika'da barış ve akıl için mücadele eden insanlar var ve tıpkı sizde olduğu gibi, orada da

onlar kanun dışı ilan edilmişlerdir. İsviçre gibi iyi niyetli bir ülkede bile savaşa karşı olmamdan dolayı basında ve okuyucu mektuplarında tokat yediğim olmuştur.

Allahaısmarladık. Çoğunlukla uzun cevap veremiyorum.

Prof. Eugen Zeller'e
Schorndorf

Ekim 1951

Sevgili Bay Prof. Zeller,

Verlobung ile *Klein u. Wagner*'i okuduktan sonra yolladığınız mektup beni candan sevindirdi. Suebyalının (en azından iyi bir Suebyalının) severek kullandığı küçültme eklerinden yararlanarak geleneksel muhabbet ve sadakati öyle mükemmel dile getirmişsiniz ki, bundan büyük mutluluk duydum. Burada aklıma *Glasperlenspiel*'de Rückert'in bir mısraında geçen şu söz geldi: «...bir kitapçık yazmak (...ein Büchlein schreiben)». Orada geçen «-lein» (-cık, -çık) eki Suebyalının «-le» ekinin aynısıdır.

Aynı şekilde on dört yıl ara ile yazılmış olan her iki hikâyem arasında her şeye rağmen bir uyumun mevcut olduğunu keşfetmiş olmanız da beni memnun etti. Birçok okuyucu bunun tersini keşfetmişti. Diğer taraftan *Camenzind* ve *Knulp* yazarının *Demian* ve *Steppenwolf*'ta değiştiğini affetmeyen bir sürü okuyucu da var. Şahsen ben de *Camenzind* ve *Demian*'ın, *Verlobung* ve *Klein u. Wagner*'in birer birlik teşkil ettiklerini çok defa farketmiş değilim, bunun yerine iş dünyamda *Demian*' dan gençliğimde yazdığım, Suebyalıya özgü ve kimseyi incitmeyen hikâyelerime geriye dönüşün imkânsızlığına ve daha sonraki merhalelere ulaşmak için belli bir huzurun ve vatan sıcaklığının feda edilmiş olmasına karşı kendimi hep savunmuşumdur.

Allahaısmarladık. Lütfen selamınızı kesmeyiniz. Bundan mutluluk duyarız.

Dr. E. G.'ye
Bükreş

Şubat 1952

Sevgili Bay Dr. G.,

Mektubunuz için teşekkürler. Sizi sık sık anıyoruz ve sizden her söz edişimizde, Zürih'te bana o zamanki çalışmalarınız hakkında biraz bilgi verdiğiniz geceyi hatırlıyorum. Bu görüşme bende çok iyi bir izlenim bırakmıştı. Çünkü orada ender rastlanan bir kabiliyetin doğru ve kendine uygun bir alanda çalıştığına şahit oldum. Oysa kendileriyle mektuplaşmanın beni mahvettiği birçok kişinin en önemli noksanlığı, meslekleriyle kişiliklerinin birbiriyle uyuşmamasıdır. Araştırmaya yönelik kabiliyetinizi ortaya koyma imkânından yoksun olmanız beni üzdü. Duygularınızı paylaşıyorum. Gerçi durumlarımız farklıdır, ama bir bakımdan ben de durumunuzda sayılırım: Hayatın kendisine sunduğu malzemeye dilin yardımıyla şekil veren, kısmen oyalanmaya, kısmen de hırsa dayanan küçük çaptaki çalışmasına bir araştırmacının mikroskoba eğildiği gibi eğilen ve iyi bir ressamın paletine itina gösterdiği gibi kelimelerine ve cümlelerine itina gösteren küçük bir şairim. Ama can sıkıcı şöhret ve dünyanın gidişatı bu işimi elimden aldı. Bu arada hayat da beni her gün biraz daha tüketerek esas itibarıyla kendime özgü hissetmediğim ödevlerle karşı karşıya getiriyor. Bu hususlarda alınyazılarımız az da olsa birbirine benziyor.

Bu duruma teslimiyet göstermek görevimizdir. Ancak bu teslimiyet öyle basit anlamda değil, daha çok «en iyi olanı yapmak», önceden mânasız kabul edilenlere bir mâna bulmak içindir.

Hermann Kasack'a
Stuttgart

Mayıs 1952

Sevgili Bay Kasack.

Mektubunuz için teşekkürler. Sadece mektubunuz vesilesiyle değil, Schurkamp'ın imalarıyla da kitabınızdan haberdarım. «Her şeyden habersiz» ibaresini taşıyan her iki başlıktan da fazla bir şey anlamıyorum. Buna rağmen kitabınız Avrupa'nın batış nedenlerinden birini ortaya koyuyor. Ancak bana göre kitlenin vurdumduymazlığı bu batışın yegâne nedeni değil, çünkü kitle dünya tarihinin her türünü farkına varmadan yaşar. Bu batış 80 yıldan beri aydınlar tarafından dikkatli ve şuurlu bir şekilde farkedilmekte, yaşanmakta, anlatılmakta ve kontrol edilmektedir. İşte bu devrin şaşırtıcı ve açık seçik karakteristiği olarak bunu kabul ediyorum.

Her şeye rağmen kitabınızı bitirebildiğiniz gerçeğinin şuuruna teselli edici ve cesaret verici bir şekilde varmanızı dilerim! Bu zamanın havasını teneffüs etmek zordur, gene de bütün iyiler bu havada boğulmamalıdır. İkimizden size ve eşinize candan selamlar.

Almanya'dan Gelen Siyasi Nitelikte Bir Mektuba Cevap :

Montagnola, Temmuz 1952

...Tahmin edebildiğiniz gibi, mektubunuz Almanya'nın durumu hakkında benim için bilinenlerin dışında yeni bir şey ifade etmiyor. Durum, bu milletlerin ne kaybedilen ne de kazanılan savaşlardan hiçbir şey öğrenmedikleri şeklinde görünüyor. Onlara göre öğrenmek, bütün faaliyetler içinde en zor olanıdır. 1870, 1914 ve 1939 savaşlarını kazananlar ve kaybedenler ne öğrendiler ki! Ama bu öğrenme işi, öyle geliyor ki, ne milletler ne de onların yönetici kadroları tarafından gerçekleştirilir. Bu işi her zaman yapan küçük ve iktidarsız bir aydınlar zümresidir. Bu küçük ve nüfuzsuz zümre gerçi bilgi üretir, ama diğer taraftan da önce bir nesil boyunca sadece slogan şeklinde kullanılan ve çok geç olarak kitleye mal edilen hakikatleri de ortaya koyar. Nasıl ki vurdumduymazlık milletlerin tutumunu belirliyorsa, aynı şekilde bunun sonucunda ümitsizlik de ileriyi gören kişinin asıl ve meşru tutumunu belirliyor. Buna rağmen bilinenin ve açık seçik olanın gerisinde veya üzerinde daha hakiki, daha sağlam ve daha anlamlı bir gerçek vardır. İşte düşünürlerimiz ve dinlerimiz varlığı sezilen bu gerçeğe ulaşmak çabası içindedirler ve onun için de olsa hayat yaşamaya değer. *Steppenwolf*'ta bu gerçek «ölümsüzler» olarak adlandırılmıştır. Başkaları buna «Tanrı Devleti» diyorlar.

Bu devlete olan saygıyı kaybettiğimiz anda teneffüs edeceğimiz hava yok olur. Bu sık sık olan bir şeydir. Candan selamlar.

Genç Bir Kıza

Ekim 1953

Sevgili Hanım Kız,

Çok ve uzun mektup yazabildiğim günler geride kaldı. Kısa kesmek zorundayım, ancak bu da çok güç, çünkü sorularınız tam anlaşılmıyor. Kişiliğin oluşumunu müjdeleyen sıkıntıların etkisinde görüyorum sizi. İnsanı kendisine özgüleştiren bir kişilik herkese nasip olmaz. Böyle bir kişiliğe giden yol tehlikelerle doludur ve insana ıstırap verir, öte yandan başkalarının bilmediği mutluluk ve tesellileri de verir.

Sözünü ettiğiniz «inanç»a gelince, hangi inancı taşıdığınızı ve hangisini kaybettiğinizi bilmiyorum. Muhakkak karakterinizle bağdaşmayan bir inançtır, belki de çok doğmatik. Artık bu inancı taşımamanız bir kayıp değil, aksine ferdi olana, kişilikle ilgili olana doğru bir gelişmedir. İlerde ona tekrar dönmek isteseniz bile karşınıza herhangi bir inançtan farklı ve yepyeni bir çehre ile çıkar.

Fazla endişelenmeyiniz, ne çocuksu olana ne de inatçılığa kaçınız. İkisinin de size yararı olmayacak. En iyisi, kendi içinizde evet deyiniz! Böylece mesele kendiliğinden yürür. Selamlar.

Hans Carossa'ya
(Doğumunun 75. yıldönümü münasebetiyle)

Aralık 1953

Sevgili Hans Carossa,

Siz de zahmetli jübileyi atlatmak zorundasınız. Bunu başarabileceğinizi dilerim. Çok zaman benden daha soğukkanlı oldunuz, bu sebeple bunu da başaracaksınız. Bundan başka size ve kendime dilediğim bir şey daha var. O da daha bazı edebî faaliyetleri gerçekleştirmenizdir. *Doktor Bürger*, *Kindheit* ve ilk şiirlerinizden bu yana yankısı beni sadece ikna etmeyen, aynı zamanda mutlu kılabilen kuşağımızın pek duyulmayan seslerinden biri oluverdiniz.

Bunu size bir kere daha söylemeyi ve bunun için teşekkür etmeyi bugün için görev biliyorum.

Holsteinlı Bayan Bir Okuyucuya

11 Ocak 1954

Sevgili Hanım Kız,

Mektubunuz her bakımdan hoşuma gitti. Bunun için size teşekkür ederim.

Mektubunuzda «hemen hemen bütün» kitaplarımı okuduğunuzu söylüyorsunuz. Gene mektubunuzda öyle bir izlenim uyandırıyorsunuz ki, sanki ben sadece *Demian*, *Steppenwolf* ve *Goldmund* gibi ferdin, kanunların dev yüküne karşı mücadelesini ve tabiatın akıl karşısında hakkını koruma çabasını dile getiren kitaplar yazmışım. Hatta daha bu kitaplarda bile el değmemiş akıl, insanın yüce olanı kendiliğinden yapması veya hiçolmazsa o manevi dünyaya itibar etmesi talebi mevcuttur. *Steppenwolf*'un karşısına akıl ve ölümsüzlerin düşünceleri, *Goldmund*'un da karşısına Narzis yerleştirilmiştir. Bunlardan başka *Siddharta*, *Morgenlandfahrt*, *Glasperlenspiel* ve daha birçoğu var. Bütün bunlar gözünüzden kaçtı mı?

Hayır, olamaz. Ama siz erdeme, iyiliğe, insanlıkla ilgili düşüncelere ve sevgiye ihtiyaç duymadınız. Oysa bunları öteden beri biliyorsunuz. Sinclair ve Steppenwolf'un sıkıntılarını önce sindirdiniz, sonra da ortaya çıkacak muhtemel sonuçlardan korktunuz. Kurtulamadığınız sıkıntının bir kısmı sadece düşüncelerle giderilemezdi. Böylece mektup yazmaya karar verdiniz, iyi bir şey. İçinizde hissettikleriniz, cevabım olmadan da sizi ileriye götürecek.

Bir Alman Yüksekokul Öğrencisine

Mart 1954

Sevgili Hanım Kız,

Sorunuza kendiniz cevap vermiş bulunuyorsunuz ve ben cevabınıza olsa olsa katılabilirim. Şayet mesele tanıdığınızın iddia ettiği gibi ise, bu takdirde kitaplarımı bir daha ele almamak şartıyla bir tarafa atmanız daha iyi olur. Onun dürüstlüğünden şüphelenmek için elimde bir sebep yok. Herhangi bir mektubumda veya makalemde ömür boyu bir tek görüşü benimsemeye karşı çıkmış olabilirim. Profesörün de bunu farkederek yanlış sonuçlara varmış olması pekala mümkündür. Kilisesinin temsilcisi olarak fikirlerimi reddetmeye ve onlara karşı cephe almaya hakkı da var. İtiraf edeyim ki, bu görüşler duruma göre tehlikeli de olabilirler, hatta zayıf bir insanın bu görüşler yüzünden yanılabileceğini ve intihara kalkışabileceğini bile mümkün görüyorum. Ama gerek yazılarımın, gerekse benzer zihniyet ürünü başka yazıların her zaman mutaassıp okullar ve öğretmenler kadar birçok zayıf yaratılışlı gencin hayatını mahfettiğine inanmıyorum.

Eserlerimin ortaya çıkışında hiçbir amacın yahut eğilimin etkisi olmamıştır. Daha sonra eserlerimde ortak bir mâna arayınca şunu keşfettim: *Camenzind*'den *Steppenwolf* ve *Josef Kneht*'e kadar olanların hepsi kişiliğin, ferdiyetçiliğin savunması (kısmen de imdat çağrısı) olarak yorumlanabilir. Kalıtsal özellikleri, eğilimleri ve eğitimleriyle münferit insan, nazik ve hassas bir şeydir ve kendisini himaye edecek birine muhtaçtır. Çünkü büyük güçlerle karşı karşıyadır. Bunlar, dev-

let, okul, kilise, her türden topluluklar, vatanperverler, Ortodokslar, Katolikler, komünistler veya faşistlerdir. İşte ben ve kitaplarım bütün bu güçleri karşımızda bulduk ve onların hem insani, hem de vahşi mücadele araçlarına maruz kaldık. Tek başına kalan ve toplum dışına itilen insanın nasıl tehlikeye sokulduğuna, nasıl düşmanca muameleye tabi tutulduğuna ve savunmasız bırakıldığına, himayeye, sevgiye ve teselliye ne kadar çok muhtaç olduğuna binlerce defa şahit olmuşumdur. Hıristiyan olanından tutunuz da komünist ve faşist olanına kadar bütün kamplarda ve gruplarda huzurlarına ve avantajlarına rağmen birleştirilmeyi yeterli görmeyen ve Ortodokslukta ruhi sıkıntı çeken sayısız insanın mevcut olduğu gene tecrübelerimle sabittir. Hitaplarım (tabii ki, sadece benimkiler değil) toplulukların saldırıları ve kabaca muameleleri karşısında çaresiz kalanlara sıcaklık, teselli ve dürüstlük gibi bir şeyler veriyor; ancak onları okuyanlara her zaman güç ve cesaret vermiyorlar, aksine onları sık sık yanılttıkları da oluyor. Çünkü böyleleri kiliselerin, devletlerin, Ortodokslukların, din kitaplarının ve programların diline, yani kuşkuyu tanımayan ve başka hiçbir çevap beklemeyen, sadece iman ve itaata tahammülü olan bir dile alışmışlar. Okuyucularım arasında «Demian», «Steppenwolf» yahut «Goldmund»a kısa bir süre için hayran olan, ama daha sonra tekrar kendi inançlarına veya Marx'larına, Lenin'lerine ve Hitler'lerine dönen bir sürü genç insan vardır. Aynı şekilde bu tür kitapları okuduktan sonra onların etkisinden kaçıp bana müracaat edenler de var. Ama ben yaratılışlarının el verdiği ölçüde eserlerimden bir şeyler alan ve benim gibi bir yazarı (ona bir tarikata veya mezhebe tabi olur gibi bağlı kalmaksızın) ferdiyetçiliğin, ruhun ve vicdanın savunucusu olarak gören başka insanların olmasına güveniyorum. Çünkü bu okuyucular, benim için önemli olan şeyin ne insanların birlikte yaşamalarını mümkün kılan değerlerin ve ilişkilerin tahribi olduğunu, ne de ferdin ilahlaştırılması olduğunu, aksine sevginin, güzelliğin ve düzenin hüküm

sürdüğü bir hayatı, insanın benzersizliğinin trajedisini, güzelliğini ve değerini koruyabildiği bir toplum hayatını savunduğumu seziyor ve biliyorlar. Zaman zaman yanıldığımdan, hata yaptığımdan ve bazen çok aşırı giderek kimi genç okuyucuyu sözlerimle tehlikeye düşürdüğümden şüphem yoktur. Şayet günümüz dünyasında ferdin kişilik bulmasını ve mükemmel insan olmasını engelleyen güçleri görüyorsanız, hayal gücünden yoksun, zayıf ruhlu ve toplumun, bilhassa devletin ideali olan ve yalnızca itaat eden ve birleştirilebilen insan tipini görüyorsanız, bu takdirde küçük Don Quichote'un büyük yel değirmenlerine karşı takındığı mücadeleci tavrı anlayış ve hoşgörüyle karşılamanız zor olmayacaktır. Bu mücadele ümitsiz ve mânasız görünüyor, sadece birçoklarını güldürür o kadar. Ama gene de mücadeleye devam etmeli, çünkü Don Quichote yel değirmenlerinden daha az hakka sahip değil.

Candan selamlar.

Bayan von Peschke'ye
Münih

Saygıdeğer Bayan von Peschke,

Mart 1954

Mektubunuz için teşekkürler.

Bana sormadan *Siddhartha*'dan rodyofonik bir piyes derlemek zahmetinde bulunmanıza üzüldüm. Çünkü bu oyunun yayınlanmasına müsaade edemem, prensiplerime ters düşer. Etki alanımın büyümesi için çalışmıyorum. *Siddhartha*'dan bir şeyler edinmek isteyen kimsenin onu yavaş yavaş ve mümkün olduğu kadar tekrar tekrar okumasını zorunlu görüyorum. Sözlerimin kısaltılarak radyoda görevli kişilere okutulması bana dehşet veriyor. Dinleyicilerin kitabı okumadan sadece dinlemekle bir şey anlayabileceklerine inanmıyorum. Kısaca, yayınlanmasına izin veremem.

Çalışmanızın şevkle ve itina ile hazırlandığı daha ilk bakışta farkediliyor. Bunu çalışma tarzınızdan ötürü reddetmiyorum, bilakis bu amaç için radyo denen aletin seçilmiş olmasını reddediyorum. Bir soru daha: Müsvetteniz bende kalabilir mi? Şayet kabul ediyorsanız buna karşılık istediğiniz kitabımı size hediye edebilirim.

Candan selamlar.

100 LİRA